

Vlaams
Parlement

ingediend op **258** (2019-2020) – Nr. 3
22 juli 2020 (2019-2020)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Orry Van de Wauwer en Katia Segers

over de nota van de Vlaamse Regering

ingediend door minister-president Jan Jambon

Visienota Kunsten

Samenstelling van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media:

Voorzitter: Elisabeth Meuleman.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Marius Meremans, Freya Perdaens, Wilfried Vandaele, Manuela Van Werde;
Filip Brusselmans, Johan Deckmyn, Klaas Sloomans;
Karin Brouwers, Orry Van de Wauwer;
Steven Coenegrachts, Stephanie D'Hose;
Elisabeth Meuleman, Gustaaf Pelckmans;
Hannes Anaf.

Plaatsvervangers:

Andries Gryffroy, Kathleen Krekels, Philippe Muyters, Kris Van Dijck, Karl Vanlouwe;
Immanuel De Reuse, Jan Laeremans, Ilse Malfroot;
Maaïke De Rudder, Tinne Rombouts;
Els Ampe, Bart Tommelein;
Tine Van den Brande, Jeremie Vaneekhout;
Katia Segers.

Toegevoegde leden:

Tom De Meester.

INHOUD

I.	Toelichting	4
1.	Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media	4
2.	Adviescommissie Kunsten	7
3.	Kunstenpunt.....	10
4.	Cultuurloket	12
5.	Overleg Kunstenorganisaties	15
6.	Flanders DC	18
7.	Artiestencoalitie	20
II.	Bespreking.....	22
1.	Vragen en opmerkingen uit de commissie	22
1.1.	Gustaaf Pelckmans.....	22
1.2.	Karin Brouwers.....	23
1.3.	Katia Segers	24
1.4.	Stephanie D’Hose	25
1.5.	Marius Meremans	26
1.6.	Jos D’Haese	27
1.7.	Cathy Coudyser	27
2.	Antwoordenronde.....	28
2.1.	Kunstenpunt en oKo.....	28
2.2.	Flanders DC	28
2.3.	SARC	29
2.4.	Artiestencoalitie.....	31
2.5.	Cultuurloket	32
2.6.	Adviescommissie Kunsten	33
	Gebruikte afkortingen	36
	Bijlagen: zie de dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

Op donderdag 4 juni 2020 hield de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media een hoorzitting over de Visienota Kunsten.

(Tijdens de commissievergadering waren alleen de commissievoorzitter en de commissiesecretaris fysiek in de commissiezaal aanwezig. De vaste leden, de plaatsvervangende leden en de toegevoegde leden van de commissie kregen net als de externe sprekers de mogelijkheid om online aan de vergadering deel te nemen via het platform Zoom. Andere volksvertegenwoordigers konden alleen na motivering online aan de vergadering deelnemen.)

De powerpointpresentatie van de SARC en de achteraf schriftelijk ingediende antwoorden zijn terug te vinden op de [dossierpagina](https://www.vlaamsparlement.be/dossierpagina) van dit commissieverslag op www.vlaamsparlement.be.

I. Toelichting

1. Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media

Herman Baeten, voorzitter van de SARC – Sectorraad Kunsten en Erfgoed, licht de adviezen van de SARC toe.

Op 4 maart 2020 bracht de strategische adviesraad een advies uit met ideeën voor de visienota van de minister-president. Op 30 april volgde het advies over die visienota zelf.

In zijn advies van 4 maart formuleerde de SARC als aandachtspunten:

- effectiviteit in de digitalisering;
- voldoende intersectorale evenwaardige partners;
- de regelgeving in orde maken.

In verband met de landschapszorg koos de SARC voor het piramidemodel: de erkende organisaties en instellingen moeten de basis van de piramide vormen en die sterk houden. De klemtoon ligt op internationalisering en op culturele infrastructuur.

Het departement, dat men zou afslanken, had laten weten onder druk te staan om alle kunstendossiers af te werken. Ook dat was een aandachtspunt.

Voor de kwalitatieve beoordelingsprocedures had de SARC liever disciplinaire commissies en een uitbreiding van de groep beoordelaars. De rol van de voorzitter moet zuiver en neutraal zijn. Dat was in het verleden niet altijd het geval. De beoordelingen moeten niet formalistisch zijn maar kwalitatief.

Het advies over de eigenlijke visienota werd op 17 april door een werkgroep voorbereid, waarna op 27 april een plenumvergadering met de hele Sectorraad Kunsten en Erfgoed volgde en het advies op 30 april werd gefinaliseerd.

De SARC is in het algemeen zeer tevreden over de visienota. Een hele reeks opmerkingen van 4 maart is erin verwerkt. Er is heel goed nagedacht over de af te leggen weg.

De SARC is gestart met het perspectief van het kunstenlandschap in precoronatijden. Maar de visienota is verschenen op 1 april, toen de impact van de coronacrisis al duidelijk aan het worden was. De prioriteit in het advies van de SARC was dan ook om voor het ecosysteem te zorgen en de sector te redden. De SARC adviseert om geen ingrijpende decretale veranderingen te doen in onzekere tijden, en om

niet te snel te gaan. Het advies is gezien de situatie ook voorwaardelijk. Zonder de coronacrisis zou het er wellicht anders hebben uitgezien.

Herman Baeten geeft een reeks specifieke opmerkingen op de nota. Ten eerste is het streefdoel een duurzaam en dynamisch kunstenedschap te realiseren. Nieuwe, startende initiatieven moeten kansen krijgen. In plaats van het woord 'herijking' verkiest de SARC 'verrijking'. Het woord is ook nog onduidelijk: gaat het over het financiële kader? Op 19 mei had de SARC een digitale vergadering met de minister, waarop hij een reeks verduidelijkende antwoorden gaf.

Ten tweede vindt de SARC de meerstemmigheid, aan de vraag- en aanbodzijde en inhoudelijk, heel positief. Maar in hoeverre wordt die meerstemmigheid afdwingbaar? Wat bedoelt men daar echt mee? Moet iedereen aan bod komen? Komen te veel overlappende organisaties niet meer in aanmerking?

De vierdelige structuur binnen het ecosysteem heeft zeker een financiële impact op het Kunstendecreet. De SARC verwijst ook naar het Erfgoeddecreet, dat enigszins dezelfde ideeën bevat. Een dynamische ruimte is belangrijk. De instroom van het werkveld zou niet beperkt mogen blijven. Instap in het brede veld moet altijd mogelijk blijven. Men mag het kunstenveld niet betonneren met een verdeling op basis van grote spelers en coryfeeën. Het kunstenveld moet vanuit de creativiteit vertrekken, met nieuwe mensen en jonge spelers. Als een kunstenveld niet vernieuwt, is het ten dode opgeschreven.

Over de afgeschafte combinatie van werkings- en projectsubsidies zijn er wel wat opmerkingen. Nu kan iemand met werkingssubsidies ook projectsubsidies aanvragen, maar in de toekomst niet meer. Er was al een plafond. Blijven bepaalde uitzonderingen toch mogelijk?

Ook de nieuwe structuur van de kerninstellingen roept vragen op. Er is heel weinig regelgeving over geschreven. Dus blijft dit plan vooralsnog onduidelijk. Wat zijn de kerninstellingen, en wat is het brede veld? Dat brede veld heeft natuurlijk ook een structuur. Men moet oppassen dat men het brede veld niet laat wegduwen, terwijl de kerninstellingen naar voren worden geschoven en het financiële leeuwendeel binnenhalen.

Heel positief is de talentontwikkeling van de individuele kunstenaar. Het mag geen eenrichtingsverkeer zijn. Het is wat te sterk geformuleerd dat dit onder de vleugels moet gebeuren van bepaalde erkende organisaties, en minder duidelijk dat de kunstenaar zijn eigen subsidieaanvraag kan doen.

In de bovenbouworganisaties zitten toch wel wat ontwikkelingen. Dat staat ook in de nota.

De uniciteit van de landschapszorg heeft de SARC heel positief beoordeeld. De uniciteit betreft zowel de regionale spreiding als de spreiding van de verschillende onderdelen van het landschap. De SARC verwacht dat de Adviescommissie Kunsten hierin een grote verantwoordelijkheid kan hebben. Zij moet zorgen voor een duidelijke spreiding en de beoordelingscommissies coördineren. Daar waren in het verleden nogal wat vragen over. De rol van de Adviescommissie Kunsten was toen heel divers en diffuus. Die commissie is dikwijls te zeer bezig met details van de regelgeving, ten koste van de grote lijnen.

De uniciteit moet meer gedefinieerd worden. Wat bedoelt men daarmee? Welke keuzes worden er gemaakt?

De infrastructuur is voor de SARC erg belangrijk. Met betrekking tot de nota van 2014 deed de SARC al suggesties voor de infrastructuur in Vlaanderen. Het is

belangrijk dat dat in de visienota staat, dat het in kaart wordt gebracht en dat er een masterplan wordt opgesteld. Er moet daarbij een scheiding blijven bestaan tussen de werkmiddelen en de investeringen. De investeringsubsidies worden soms gebruikt voor de werking, wat niet de bedoeling kan zijn. Men moet erover waken dat zoiets niet gebeurt.

De individuele kunstenaar vormt de hoeksteen van het landschap. Dat is een mooi gegeven. Het is in het verleden misschien een beetje ondergesneeuwd geraakt, maar met deze crisis is de individuele kunstenaar het hardst getroffen. Hij wordt vaak nergens opgevangen. Veel kunstenaars werken op zichzelf. Ze doen af en toe ergens iets, maar worden nu weggeschoven en zitten totaal zonder inkomen. Hoewel daar wel aandacht naartoe gaat, blijft de individuele mens erg kwetsbaar. Men moet eens nadenken hoe de grote structuren in de toekomst in verhouding moeten staan. Hoewel ze de kunstenaars daarom nog geen onderdak hoeven te geven – maar dat eventueel wel mogen –, moet de kunstenaar op zichzelf een eigen traject kunnen lopen zonder de vleugels van die grote instelling over hem heen.

Het innoveren en excelleren in meesterschap blijven belangrijk, vervolgt Herman Baeten.

De erfgoed- en kunstensector komen voldoende aan bod in de strategische visienota. Ze moeten voldoende naar elkaar bewegen, maar ook hun eigenheid behouden gezien hun verschil in gerichtheid. Dat heeft de SARC aan bod laten komen in zijn onderhoud met de minister op 19 mei 2020.

Internationalisering moet een bewuste keuze zijn. Het is niet de bedoeling dat iemand een goed dossier schrijft en pas dan bedenkt dat er nog wat internationalisering moet worden toegevoegd. Het moet een bewuste keuze zijn, waarbij de indiener weet wat het betekent. Vlaanderen mist structuren als de British Council of het Goethe-Institut. Het is echter belangrijk op dat vlak een sterk beleid te kunnen voeren. Er wordt nu wel een nota over het internationaal cultuurbeleid voorbereid.

De internationalisering is niet enkel voor de grote spelers bedoeld. Ook de kleine spelers moeten de kans krijgen internationaal te werken. Vaak zijn zij de voorhoede van nieuwe zaken. Niet alles moet in grote structuren belanden om vervolgens te verklaren dat de kleine structuren geen kansen hebben en dat er voor de kleine structuren geen geld meer is.

Wat het ondernemerschap in de kunstensector betreft, moet de nota er aandacht voor hebben dat de kunstwereld steeds met een marktfalen wordt geconfronteerd. Dus is er altijd nood aan subsidies.

Het groeien in meesterschap verdient in de toekomst meer aandacht. Bepaalde mensen pleiten om de opleidingsstructuur van kunstenaars veeleer te beschouwen als een opleiding tot meesterschap. Men kan dan ook naar het buitenland om het metier te leren. Ze pleiten er ook voor de onderwijsstructuren in de kunstensector niet zo categoriek te blijven hanteren, maar ze veeleer als een diffuus gegeven te beschouwen. Zo kan iemand bij een ander het vak leren, zoals het in het verleden gebeurde en in Afrika nog steeds veel gebeurt.

Herman Baeten wijst er tevens op dat de taxshelter in de huidige situatie wat onder druk staat.

Wat de marktconformiteit betreft, is de spreker het eens met de visienota. De subsidies mogen geen nadelig effect hebben op de mensen die er geen krijgen. Ze mogen die mensen niet uit de markt duwen. Concurrentie moet mogelijk blijven. Subsidies moeten derhalve steeds een democratiserend instrument zijn.

Wat kunst als gemeenschapsvormende hefboom betreft, stelt Herman Baeten dat over de sociale cohesie van de kunst al opmerkingen zijn gemaakt. Er komt samenwerking en er wordt meer aan participatie gedacht. Voor participatie wordt steeds naar het onderwijs gekeken, waar immers alle jongeren samenzitten. Daarom moet het onderwijs meer bij de kunst worden betrokken. Kunst komt er momenteel te weinig aan bod, terwijl juist daar de participatie kan worden bevorderd. Al in 2002 is met toenmalig minister Marleen Vanderpoorten in die zin een convenant afgesloten. Later is dat met voormalig minister Bert Anciaux opnieuw gebeurd. Er is geprobeerd dit in een bepaalde richting te krijgen, maar Herman Baeten heeft nooit het gevoel gehad dat de kunsteducatie een kans heeft gekregen. Er is nog wat denkwerk op dat vlak.

Persoonlijk is Herman Baeten voorstander van een totale omslag in het onderwijs. Dit zou tot een grotere participatie leiden. Deeltijds kunstonderwijs lijkt in zijn huidige vorm een zaak van de gegoede middenklasse. In feite zou iedereen onmiddellijk met kunst in aanraking kunnen komen. Hetzelfde kan ook voor sport gelden. Daartoe moet wel heel de onderwijsstructuur worden hervormd.

De spreker gaat in op de evaluatie van Cultuur in de Spiegel. Nogal wat mensen in de kunsten- en jeugdsector vinden dat dit initiatief enigszins kunstmatig in het onderwijs is terechtgekomen. De idee is inderdaad in het onderwijs ontstaan. De CANON heeft zich ervoor ingezet, maar met weinig resultaat. Zonder grondige herziening zal het niet lukken. Terecht vermeldt de strategische visienota dan ook de intentie van de minister-president om dit met de minister van Onderwijs te bespreken, zoals hij ook heeft bevestigd in het vermelde onderhoud.

Herman Baeten is al jaren vragende partij voor een planlastvermindering. De kunsten- en de erfgoedsector zien daar vooralsnog heel weinig van. De visienota pleit wel duidelijk voor een lichtere aanvraagprocedure en een betere digitalisering. De sectorraadvoorzitter vraagt zich af waarom de gegevens van een aanvrager niet digitaal kunnen worden opgeslagen. De gebruikte parameters zijn vaak hilarisch. Door foute rekenwijzen slaan kwantitatieve beoordelingen soms nergens op. Kwalitatieve beoordelingen zijn natuurlijk zeer subjectief en afhankelijk van de beoordelingscommissies en de structuren zelf. De spreker pleit voor een digitalisering op maat, al is zo iets relatief duur. KIOSK is met zijn hiaten een te duur systeem gebleken om het om de haverklap te veranderen. De kunstensector is echter vragende partij om eindelijk iets van de zo vaak aangekondigde planlastvermindering te zien.

Er is een onderscheid nodig tussen de aandachtspunten en de beoordelingscriteria. Hoe zwaar wegen de beoordelingscriteria ten opzichte van de aandachtspunten? Het is goed lessen te trekken uit de beoordelingsronde voor Erfgoed. De aandachtspunten zijn niet opgenomen in de budgettaire oefening die daarna is gemaakt.

Herman Baeten komt tot zijn conclusie. De SARC heeft een grote waardering voor deze interessante adviesnota, maar vindt bepaalde punten nog onduidelijk. Het advies van de Sectorraad Kunsten en Erfgoed is gezien de coronacrisis voorwaardelijk. De definiëring van de herijking is nog onduidelijk. Op bepaalde vlakken zijn er nog wat vragen. Voor de implementatie van de strategische beleidslijnen is een volledig zicht op het hele terrein onontbeerlijk. Om er een geheel van te maken, moeten de decreten, de fondsen en dergelijke samen worden bekeken.

2. Adviescommissie Kunsten

Rolf Quaghebeur is voorzitter van de Adviescommissie Kunsten, waarvan de oprichting en de werking zijn geregeld in artikel 39 van het Kunstendecreet en zijn gespecificeerd in het draaiboek voor de beoordelingen. De taakstelling van de

Adviescommissie Kunsten is divers, maar de werking concentreert zich op de kwaliteitsbeoordeling en de hieraan verbonden methodologie.

De Adviescommissie Kunsten wordt geacht een beleidsgericht advies over de kwaliteitsbeoordeling te geven en erop toe te zien dat het beoordelingsproces in het kader van de strategische visienota plaatsvindt. Dit maakt de positie van Rolf Quaghebeur licht verschillend van die van de andere aanwezigen. Hoewel alle leden van de Adviescommissie Kunsten op een of andere manier met het Vlaams kunstenlandschap waren of zijn verbonden, functioneren de commissieleden niet als vertegenwoordigers van het middenveld. In de commissie is vooral expertise aanwezig met betrekking tot beoordelingsmethododes en kwaliteitsprocessen. Er is een ruime expertise vanuit Vlaamse en buitenlandse culturele fondsen en vanuit de concrete kunstenpraktijk aanwezig.

Idealiter vormt de Adviescommissie Kunsten de schakel tussen de beoordelaars en de Vlaamse overheid en zijn de adviezen praktijkgericht. De commissie werkt op vertrouwelijke voet samen met de administratie om het beleid met betrekking tot de beoordelingspraktijk te adviseren. In die zin beschouwt de Adviescommissie Kunsten het niet als haar taak om beleidskeuzes in vraag te stellen of opiniërend advies over politieke documenten te geven. De commissie kijkt na of politieke en beleidsdocumenten voldoende aandachtspunten bevatten en de juiste context genereren om organisaties, projecten en kunstenaars op een juiste manier te beoordelen.

Momenteel voert de Adviescommissie Kunsten volop specifieke discussies over de aankomende decretale vernieuwingen. Aangezien die discussies nog niet zijn afgerond, valt het Rolf Quaghebeur moeilijk nu al een integraal en gedragen advies te brengen.

Hoewel de huidige commissie pas in december 2019 is aangesteld en de verhoudingen met de verschillende niveaus zich nog volop consolideren, is dit moment in de beleidscyclus volgens Rolf Quaghebeur wellicht het meest cruciaal en spannend. De visienota kondigt een vernieuwing van het Kunstendecreet aan die niet revolutionair, maar wel fundamenteel beweert te zijn.

De visienota bevat hiervoor een motivering die, net als ten tijde van de vorige fundamentele wijziging in 2013, rechtstreeks is gelinkt aan de beoordelingsmethode, de werking en de samenstelling van de beoordelingscommissies. Na vijf jaar in de praktijk te zijn getest, toegepast en bijgestuurd, lijkt het huidige systeem aan een grondige herziening toe. Het is ingehaald door een veranderende realiteit en door inzichten van het beleid. Het kunstenlandschap is, mede door de impulsen uit het Kunstendecreet, de afgelopen jaren grondig geëvolueerd.

Ook de overheid zelf heeft grondige wijzigingen ondergaan. De administraties zijn grondig hervormd, wat een impact heeft op de manier waarop de decreten worden uitgevoerd. De voorbije jaren zijn vanuit het beleid nieuwe inzichten ontstaan. Het cultuurbeleid is geëvolueerd van een volledig vraaggestuurd beleid, dat maximaal probeerde te honoreren wat het veld aanbood, naar een beleid dat ook inhoudelijke keuzes wil maken en het veld actief vorm wil helpen geven.

De Adviescommissie Kunsten gaat ervan uit dat die evolutie vooral is ingegeven door de wens om tot een beheersbaar landschap te komen en ziet in een betere, strikte omschrijving van de verschillende subsidie-instrumenten een element dat het geheel beheersbaarder maakt. De commissie wil dit evidence based aanpakken, op basis van een analyse van de adviezen uit het verleden.

Er is het groeiende spanningsveld met betrekking tot de projectsubsidies. Vroeger werd ongeveer een derde van de aanvragen gehonoreerd, maar nu is dat nog

ongeveer een vijfde. Dit spanningsveld maakt het huidige beoordelingssysteem niet langer het meest geschikte om projecten en kunstenaars op een kwalitatieve manier te beoordelen.

In de visienota komen bepaalde thema's naar voren die de discussie hierover sturen. De Adviescommissie Kunsten heeft vastgesteld dat de beoordelingsprincipes in het huidige Kunstendecreet, namelijk de peer-to-peerreview en het belang van de intersubjectiviteit, worden herbevestigd. Daarnaast wordt in de visienota niet langer de nadruk gelegd op het schottenvrije karakter van het Kunstendecreet.

Rolf Quaghebuer interpreteert dit niet alsof de regering de schottenloosheid kwijt wil, maar wel dat er openheid is om hiernaar bij het uitwerken van een nieuwe beoordelingsmethodiek op een andere manier te kijken. Zo is het volgens de Adviescommissie Kunsten zinvol om bij de beoordeling te werken met budgetsleutels, wat niet alleen de kwaliteit van de advisering zal verhogen, maar zowel voor aanvragers als voor beoordelingscommissies meer transparantie oplevert en op alle niveaus tot minder frustratie en meer draagvlak zal leiden. Het aangekondigde onderzoek naar een gedeeltelijke verfondsing van bepaalde instrumenten ziet de adviescommissie ook in het licht van een meer sectorgerichte diversifiëring van het beleid, zonder de schottenloosheid overboord te gooien.

Hoewel de minister duidelijk lijkt te zoeken naar planlastvermindering en efficiëntiewinst, leest de Adviescommissie Kunsten ook dat men wil blijven investeren in de kwaliteitsbeoordeling en meer wil inzetten op opleiding van beoordelaars en voorzitters, en ondersteuning van de beoordelingscommissies. De adviescommissie gaat ervan uit dat kwalitatieve beoordelingsprocessen mee zullen bijdragen aan de kwaliteit, de dynamiek en de duurzaamheid van het kunstenlandschap. Een belangrijk instrument om dit te blijven garanderen, is net blijven investeren in de werking van de commissies.

De visienota gaat uit van een vierledig landschap, met als grootste veranderingen de zogenaamde dynamische ruimte en de nieuwe categorie van kerninstellingen. Om dat goed te organiseren en te realiseren, is niet enkel een wijziging van het decreet nodig, maar ook een grondige herziening van het draaiboek dat de modaliteiten en beoordelingsprocedures bevat en dit decreet en de uitvoeringsbesluiten verduidelijkt, operationeel maakt en interpreteert.

Met betrekking tot de voorgestelde decreetsaanpassing noemt de Adviescommissie Kunsten het vooropgestelde tijdsbestek bijzonder kort. Ze acht het niet onmogelijk om op deze termijn een kwaliteitsvolle aanpassing door te voeren, maar adviseert wel uitdrukkelijk om waar mogelijk de structuur en de kaders van het huidige decreet te behouden.

De fundamentele wijzigingen die raken aan het werkterrein van de adviescommissie, situeren zich voor het grootste deel in de manier van uitvoering – het draaiboek – veeleer dan in het decreet zelf. In dat verband zou de adviescommissie het nuttig vinden om haar in het draaiboek omschreven werking fundamenteel te herdenken. Een dergelijke oefening zou expliciet niet louter mogen vertrekken vanuit de huidige kaders of methodologie, maar op zoek moeten gaan naar innovatieve oplossingen. Zo onderzoekt de adviescommissie momenteel de werkbaarheid en implicaties van pistes waarbij niet met steeds kleinere commissies gewerkt wordt, maar juist met grotere commissies. In die piste krijgen de commissie weliswaar een vaster karakter, maar is er toch een continue instroom mogelijk van nieuwe beoordelaars. Zo tracht men scenario's te schrijven om de nadelen van het huidige en vroegere systeem op te lossen en de kwaliteit van de beoordeling en de efficiëntie van de processen te verhogen.

De adviescommissie bepleit een diversifiëring van beoordelingsmethodes, naargelang het subsidie-instrument. Op dit moment wordt het systeem dat in 2015 ontworpen is voor het beoordelen van de werkingssubsidies, ook gebruikt voor de beoordeling van projectsubsidies en beurzen. Daardoor moet een zware machinerie in stelling worden gebracht om relatief weinig middelen te kunnen toekennen.

Die diversifiëring mag er evenwel niet toe leiden dat de verschillende onderdelen van het landschap niet meer aan elkaar gelinkt zijn. Een hogere efficiëntie en diversifiëring op dat vlak verhogen volgens de adviescommissie de noodzaak tot meer en betere afstemming. Precies in die afstemming tussen de verschillende onderdelen van het kunstenlandschap zitten belangrijke aspecten van landschapszorg vervat.

De Adviescommissie Kunsten pleit er ten slotte voor dat de te ontwerpen nieuwe beoordelingsmethodes een vereenvoudiging zouden opleveren. Rolf Quaghebeur is er zich van bewust dat de oplossingen die hij schetst, nog niet allemaal geconcretiseerd zijn. Voor de meeste punten zoekt de adviescommissie in voortdurend en nauw overleg met de administratie nog volop naar oplossingen en pistes. Het feit dat de vergaderingen op dit moment virtueel verlopen, verhoogt de efficiëntie ervan niet. Wel zijn zowel de verslagen van de vergaderingen als de uitgebrachte adviezen van de adviescommissie sinds begin dit jaar allemaal openbaar gemaakt en kunnen ze geconsulteerd kunnen worden op de website van het departement.

3. Kunstenpunt

Ann Overbergh, algemene leiding van Kunstenpunt, hecht veel belang aan het gesprek over de toekomst van het kunstenveld, zeker tegen de achtergrond van de huidige crisis. Kunstenpunt werkt tegelijk voor de sector – klassieke muziek, podiumkunsten en beeldende kunst – en voor de overheid. Als steunpunt staat het tussen beide in, als kritisch klankbord, als leverancier van data en analyses en als bruggenbouwer.

Om de vijf jaar publiceert Kunstenpunt de Landschapstekening Kunsten. De jongste editie dateert van 2019. Door het zware weer waar het veld nu doorheen moet, bestaat de kans dat die landschapstekening vroeger dan verwacht aan een update toe zal zijn. Het veld komt hier niet ongewijzigd uit, ondanks de gewaardeerde ambitieuze maatregelen zoals het noodfonds, en ondanks het hoopgevende perspectief op een heropstart.

Er rijzen nieuwe vragen. Hoe zal het artistieke ecosysteem er straks uitzien? Hoeveel en welk soort spelers zullen dit overleven? Hoe zit het straks met de internationale mobiliteit? Welk soort werk kan veilig gemaakt en getoond worden, aan hoeveel publiek? Net de spelers die steunen op een groot percentage aan eigen inkomsten en/of die prachtige internationale tournees kunnen voorleggen en zalen laten vollopen, worden nu hard getroffen. Wat valt daarvan te leren over de weerbaarheid van het veld in de toekomst?

Dit najaar zal Kunstenpunt starten met exploratief onderzoek daarover. Vroeger starten kan niet, want makers en organisaties zijn er niet eerder aan toe. Ze zijn nu met acutere zaken bezig. Ann Overbergh wil dan ook het advies van Herman Baeten ondersteunen om niet overhaast tewerk te gaan, omdat nogal wat zaken nog niet bekend zijn. Het is aan de overheid om de timing van decreetsaanpassingen te bepalen. Ann Overbergh weet dat hierover overlegd wordt met meerdere partijen en dat er meerdere overwegingen spelen. Ze wil gewoon meegeven dat zorgvuldigheid belangrijk is. De spelers zullen nog wel even in overlevings- of minstens in overbruggingsmodus zitten en wellicht ook in transformatiemodus.

Kunstenpunt heeft al meerdere teksten uitgebracht over de strategische visienota en er zijn er nog meer op komst. Die zijn terug te vinden op zijn website. De nota pikt breed gedeelde besognes op: meerstemmigheid, landschapszorg, fair practices, aandacht voor de kunstenaars enzovoort. Daarnaast zijn er ook nog vragen, bijvoorbeeld naar het segment van de kerninstellingen en hun inhoudelijke afbakening. In deze vergadering belicht Ann Overbergh drie topics die onderling gerelateerd zijn: landschapszorg, middelen en visie op uitstroom in de toekomst.

Voor de inhoudelijke uitwerking van het stuk Landschapszorg voorziet de visienota in veel ruimte, zeker in vergelijking met de rest van de decreetsaanpassing. Dat schept ruimte voor grondig overleg met de sector, wat een doelstelling is van de visienota. Het zal van groot belang zijn om zeer precies te formuleren waarover het gaat. 'Landschapszorg' kan immers vele ladingen dekken. Sommige daarvan zijn geen basis voor een constructief gesprek. Met stellingen als 'minder podium en meer beeldende kunst' kan geen constructief overleg met het veld gestart worden, wat niet wil zeggen dat disciplinaire evenwichten geen onderwerp van gesprek kunnen zijn.

Landschapszorg betreft de verschillende soorten spelers die nodig zijn voor de fundamentele doelstelling van de visienota: de ondersteuning en ontwikkeling van een parcours van makers. Dat houdt verband met de aanwezige decretale functies en de invulling die ze krijgen in de praktijk. Het gaat dan over de onderlinge verhoudingen en samenhang van die spelers, hun schaal en hun specialisatie. De visienota spreekt van uniciteit en netwerkdenken. Hij maakt een onderscheid op basis van een grotere of kleinere afstand tot kunstenaars, en op basis van vormen van dienstverlening, aangezien die verschillen naargelang het profiel van organisaties. Voorts heeft landschapszorg ook te maken met spreiding, toegang tot cultuur voor iedereen en artistieke kwaliteit, maar ook met het vertrouwen dat iets in de toekomst tot iets interessants kan leiden en dus nieuwe kansen krijgt.

De mobiliteit tussen verschillende segmenten heeft eveneens met landschapszorg te maken. Die is er bijvoorbeeld tussen een dynamische ruimte en een breed veld, en zelfs met betrekking tot die nieuwe laag, de kerninstellingen. Er werd gevreesd voor te hoge drempels en een bemoeilijking van doorstroom. Ann Overbergh maakt uit de visienota echter op dat die doorstroom misschien moeilijker wordt maar – zeker als commissies daarop toezien – mogelijk blijft. De visienota noemt die dynamiek in het veld heel belangrijk. Positief is in dat verband dat er geen financiële drempels zijn en dat meerjarige projecten mogelijk blijven.

Wanneer die middelen dan echt verdeeld moeten worden, legt de visienota opnieuw de nadruk op intersubjectiviteit, peer-to-peer, dus meer algemeen op die zorgvuldigheid. Ann Overbergh hoopt dat dat niet in spanning zal staan met de doelstelling van planlastvermindering. De voorstellen van Rolf Quaghebeur maken duidelijk dat er winst te boeken is, dat het ene het andere niet in de weg hoeft te staan. De implementatie van de methodiek voor landschapszorg en het wegen van de subsidieaanvragen worden belangrijke en noodzakelijke maar complexe uitdagingen. Kunstenpunt is graag bereid om daarin zijn rol in te spelen, bijvoorbeeld door dat overleg met die sector mee te faciliteren, uiteraard in goed overleg met de adviescommissie en met het departement.

In het gesubsidieerde deel van de kunsten zijn de laatste tien jaar meerdere besparingen doorgevoerd. De minister van Cultuur heeft daar de resultaten van geërfd en heeft zelf ook bespaard. Ann Overbergh is zich bewust van de bredere budgettaire uitdagingen en van de inspanningen die sindsdien zijn geleverd. Wel moet dat financiële aspect ook duidelijk worden vermeld, al is het maar omdat de algemene gezondheid van het kunstenveld ermee samenhangt.

De ambities in de nota voor dat veld zijn niet min. Ook dat aspect is verbonden met de landschapskwesties, zelfs kwesties die niet onmiddellijk zichtbaar zijn maar wel fundamenteel. Zo gebeurt het vaak dat structureel ondersteunde organisaties minder middelen krijgen dan werd geadviseerd en hebben ze dan de neiging om vooral te schrappen in minder zichtbare functies, die wel heel belangrijk zijn: reflectie, ontwikkeling, participatie. Die staan nu al onder druk, maar zijn instrumenteel voor de groei van kunstenaars en voor de discoursvorming en verdere artistieke ontwikkeling van het geheel. Dat wijst dan weer op het belang van de aanwezigheid van kleinere, gespecialiseerdere spelers die bij uitstek op die minder zichtbare functies inzetten.

Voor de ambities op het vlak van fairness is er nu echt een momentum. De kunstensector is voluntaristisch en vindingrijk. Dat maakt die sector kwetsbaar. Dat heeft met corona te maken maar ook met de vermelde besparingsrondes van de jongste tien jaar, die tot zakelijk en hr-matig kunst- en vliegwerk hebben geleid met burn-outs en precaire situaties tot gevolg. Niet alles daarvan is Vlaamse materie, maar ook hier geldt dat er wel een kritisch minimum aan middelen nodig blijft, omdat een tekort daaraan tot een gebrek aan fairness leidt. Een budgettaire stijging is niet mogelijk op korte termijn, maar Ann Overbergh hoopt dat de middelen minstens op peil kunnen blijven. Minister-president Jambon sprak over een dynamisch evenwicht. Daaraan kunnen instroom/uitstroom, landschapszorg en een mature visie op fair practices gekoppeld worden. Daar is nog werk aan de winkel.

Ten slotte houdt het kader voor de uitstroom eveneens verband met de middelenvraag. Bij een ongewijzigd budgettair kader en met een nieuwe groep kerninstellingen erbij die misschien extra middelen nodig zal hebben, en daarbovenop nog ambities op het vlak van fairness en – heel legitiem – de dynamische ruimte, komt gezien het principe van de communicerende vaten al snel het brede veld in het vizier. Als daar moet worden bespaard, moet er werk worden gemaakt van een uitstroombelid.

Kunstenpunt heeft daarover al geschreven in de tekst Zeven topics voor gesprek. De spreker citeert eruit: "Vandaag hebben we nog geen beleid voor organisaties die hun werkingsmiddelen verliezen, maar die – zeker als ze lange tijd actief zijn geweest – bergen kennis, expertise, oeuvre en netwerk hebben opgebouwd. Hoe zorgen we dat de artistieke nalatenschap van kunstenaars, ensembles of productiehuisen een goed en ontsluitbaar onderkomen vindt en zo publiek, onderzoekers en kunstenaars blijvend kan inspireren? Dat hun archieven correct ondergebracht worden en doorzoekbaar zijn? Dat hun kennis doorgegeven kan worden opdat nieuwe makers die dat willen, erop kunnen voortbouwen, en/of dat er partnerships worden gesmeed met het kunstonderwijs? Overigens kan men die uitstroom ook zien in het licht van de wens om betere bruggen te bouwen tussen kunst en erfgoed." Ann Overbergh denkt dat daar nog ruimte is voor visieontwikkeling.

Daarnaast gaat landschapszorg ook over instroom. Deze herijking – of verrijking, volgens de SARC – vindt Ann Overbergh een uitgelezen kans om meer oog te hebben voor meerstemmigheid in het veld en dus voor vernieuwing en instroom. Volgens haar moet het veld in beweging blijven. Op die manier spreken de drie intergerelateerde topics landschapszorg, middelenevenwicht en uitstroombelid met het voornemen van de minister-president om tot een dynamisch evenwicht te komen. Kunstenpunt waardeert de uitgestoken hand voor overleg met de sector, die echt noodzakelijk zal zijn gezien de fundamentele 'herzetting' die eraan komt.

4. Cultuurloket

Directeur *Jan Timmermans* noemt Cultuurloket geen kunsten- of zelfs cultuurorganisatie in de klassieke zin van het woord. Dit houdt in dat Cultuurloket niet in de

diepte kan ingaan op inhoudelijke aspecten van de visienota Kunsten. Het hanteert de houding die het ook in de 'normale adviesverlening' hanteert over inhoudelijke aspecten van 'wat is kunst?'. Cultuurloket geef geen antwoorden op vragen als 'wat is goede kunst?', 'wat is slechte kunst?', 'wat is mooi, wat is lelijk?'. Cultuurloket is bezig met het brede veld, waarvoor het ook federale materies opvolgt als arbeidsrecht, fiscaliteit en sociale zekerheid. Dat laat Cultuurloket toe om een algemeen idee te vormen over deze visienota.

Zowel de sector als het beleid zijn in deze visienota gehoord. Jan Timmermans waardeert dat er geluisterd wordt naar de bekommernissen, opvattingen en toekomstvisie van het terrein. Hij was aangenaam verrast door de vierledige structuur, hoewel hij er ook enigszins aan twijfelt. Wat hem zeker verraste, was het begrip 'dynamische ruimte'. Dat begrip zweeft al langer, maar raakte niet gedefinieerd. Vandaag gebeurt dat wel en wordt dus duidelijk wat ermee bedoeld wordt. Cultuurpunt hoopt dat daardoor tussen de vier structuren van het ecosysteem een wisselwerking ontstaat, een doorstroom die ervoor kan zorgen dat er ook middelgrote organisaties ontstaan.

In 2018 stelde Cultuurloket in zijn onderzoek Ondernemen in cultuur the missing middle vast in het Vlaanderen van vandaag. Als deze vierdelige structuur goed werkt, met een doorstroom van het ene naar het andere niveau, dan hoopt Jan Timmermans dat die missing middle op relatief korte termijn gerealiseerd kan worden.

Cultuurloket maakt deel uit van de zogenaamde bovenbouworganisaties, wat Jan Timmermans een verkeerd woord vindt omdat het woord die organisaties positioneert boven andere, alsof ze erop neerkijken. Hij is wel tevreden dat in deze nota staat: "expertisenetwerken, zeker voor die transversale organisaties waartoe Cultuurloket behoort". Die term is betekenisvoller, vriendelijker en democratischer. Cultuurloket is inderdaad een expertisenetwerk, wil dat blijven en wil daarin groeien.

Jan Timmermans licht het accent op de uniciteit in het landschap toe. Elke organisatie probeert inhoudelijk zijn plekje af te bakenen en krijgt dit in overleg met de – zelfs geografisch – omringende structuren ook toegewezen. Het kan de bestaande en potentiële overlappingsen maar doen afnemen, wat gezien de budgettaire situatie zeer wenselijk is.

De spreker vindt in de visienota bijzondere aandacht voor beeldende kunst terug. Hij volgt Ann Overbergh: niet denken in termen van meer of minder ten opzichte van de andere disciplines. Wel vormen de beeldende kunsten een moeilijke groep. Heel veel klanten van Cultuurloket en zijn voorganger Kunstenloket komen uit deze groep, die immers – zeker vroeger – buiten alle steunmaatregelen dreigde te vallen. Het zijn per definitie zelfstandigen die eigenlijk niet-zelfstandig zijn.

Zeer terecht blijft de individuele – beeldende of andere – kunstenaar de hoeksteen van het kunstenlandschap, waarmee de nota inpikt op de trend van de 'verfreelancing'. Ook in andere disciplines werken hoe langer hoe meer mensen als zelfstandige of in tijdelijke coalities en allianties. In het begin werd dat aan de kaasschaven geweten. Dat was wellicht een van de oorzaken, maar niet de enige. Ook de tijdsgeest maakt dat jonge mensen individueler willen werken. Een subsidieverlener moet zoiets in het achterhoofd houden. Dat vele kunstenaars vooral hun eigen ding willen doen, is geen reden om dat maar op zijn beloop te laten zonder te subsidiëren. Jan Timmermans pleit ervoor om hen te blijven ondersteunen. De coronacrisis heeft uitgewezen dat net zij de zwakke schakels zijn, samen met hun entourage van technici en andere mensen die artistieke en culturele activiteiten helpen tot stand komen.

In de visienota staan ook begrippen als fair practice, fair play en cultural governance. Er is al jaren sprake van fair play, maar dat ook de beleidsnota en dus het beleid de notie oppikken, vindt Jan Timmermans een goede zaak. Zeven jaar geleden waren er al gesprekken over fair play en fair practice. Daaraan namen diverse groepen kunstenaars deel, georganiseerd per discipline. Door de erg gediversifieerde aanpak kon Kunstenpunt er moeilijk op inspelen. Vandaag beschikt de kunstwereld met de Artiestencoalitie wel over een verenigd platform en een spreekbuis. De spreker hoopt dat deze coalitie de coronacrisis overstijgt, want zo krijgt men gemakkelijker impact op het beleid en op de zogenaamde bovenbouworganisaties.

Met cultural governance en een ethische organisatiewerking, al dan niet gesubsidieerd, is niets mis, maar voor grotere organisaties zijn ze veel haalbaarder dan voor kleinere. Eventuele decretale verplichtingen zouden kleinere organisaties moeilijk kunnen realiseren. Als richtinggevend werkinstrument kan die code wel nuttig zijn.

Wat het excelleren in innovatie en meesterschap betreft, rijst bij Jan Timmermans spontaan de vraag: hoe zal men zoiets realiseren? Hoe moet het vorm krijgen? Hoe zal de overheid dit mogelijk maken?

Internationalisering is uiteraard belangrijk. De internationale context is verruimd. Afstanden bestaan niet meer. Het terrein van Cultuurloket is vervat in deel 7 van de visienota: het ondernemerschap in de kunstensector verstevigen. Dat is inderdaad een opdracht van Cultuurloket, maar die gaat verder dan de kunstensector een betreft de ruime cultuursector. Jan Timmermans vindt het niet gemakkelijk om een alomvattende definitie te geven van ondernemerschap. Na een gedachtewisseling met mensen op het terrein, definieert Cultuurloket het als volgt: alle personele, financiële, materiële en managementmatige middelen verzamelen om een cultureel project tot een goed einde te kunnen brengen.

Dit project heeft dan een veeleer maatschappelijke dan financieel-economische finaliteit. Het mag maar hoeft geen dergelijke financieel-economische waardecreatie voor ogen hebben, maar zeker wel maatschappelijke waardecreatie. Voor Cultuurloket is dat het uitgangspunt van ondernemen in de kunsten- en in culturele sector.

De visienota heeft het ook over de rol van onderwijs bij ondernemerschap. Dat is een nagel waarop Cultuurloket al vanaf de start klopt, maar ook een complexe zaak. De vraag rijst of zoiets een verantwoordelijkheid is van de kunstensector, de culturele sector, of van Onderwijs. Met andere woorden: wie betaalt ervoor? Jan Timmermans vindt dit een verantwoordelijkheid van Onderwijs, wat niet wegneemt dat de kunsten- en cultuursector een bijdrage mag leveren. Cultuurloket doet dat en heeft dat altijd gedaan. Maar hoe ver kan het daarin gaan als de middelen en de ploeg beperkt zijn en de vraag van actoren zo groot dat er keuzes moeten worden gemaakt?

De visienota dicht Onderwijs hierin een cruciale rol toe. Enkele jaren geleden zijn hierover oeverloze vergaderingen belegd, met weinig resultaat. Bij zijn start in 2005 heeft Cultuurloket alle kunsthogescholen en academies aangeschreven met de boodschap dat het informatie kon komen verstrekken over bijvoorbeeld het statuut van de kunstenaar. Daar kwam niet veel respons op. Vandaag wordt Cultuurloket systematisch uitgenodigd en is er een kentering en een bewustwording om daar meer aandacht aan te schenken in de scholen. Die willen of kunnen er echter weinig budget voor vrijmaken.

Ondernemen is hoe dan ook een belangrijke factor. Jan Timmermans betreurt het stigma dat de sector met het woord blijft verbinden. Het zou goed zijn als bepaalde tenoren uit de kunstensector zichzelf ondernemer zouden durven noemen. Jan

Timmermans vindt dat in de nota terecht “kunstenaars zijn ondernemers an sich” staat. Alleen beseffen ze het niet altijd of willen ze het niet beseffen. Bij de eerste overzichtstentoonstelling in BOZAR van Michaël Borremans zei deze: “mijn carrière heeft een versnelling gekregen op het moment dat ik werd opgenomen in de stal van de Zeno X Gallery in Antwerpen”. Hij stelde zich toen de vraag: “Zou ik nu meer produceren – want alles dat ik maak, wordt toch verkocht, en voor veel geld? Of zou ik nu aan hetzelfde ritme blijven verder werken?” Uiteindelijk heeft Michaël Borremans gekozen om te blijven werken aan het ritme waarop hij altijd gewerkt heeft. Mikken op schaarste is eigenlijk een ondernemingsprincipe, maar durf dat dan ook zeggen, oppert Jan Timmermans. De spreker kan zich voorstellen dat Michaël Borremans dat niet beseft, maar iemand in zijn entourage, bijvoorbeeld Frank Demaegd, zou dat wel kunnen zeggen, en daar op een andere manier over communiceren.

Jan Timmermans vindt dat de mensen in de sector niet bang hoeven te zijn om zichzelf als ondernemers te zien. Hij las een boekje van Hans Bourlon, filosoof van opleiding, over tien principes die hem hebben geleid in zijn ondernemerschap. Hij gaf als voorbeeld van ondernemen een groep scouts die op zoek gaat naar een kampplaats, een tentenkamp opzet en twee weken lang allerlei activiteiten organiseert voor jongeren. Die vorm van ondernemen is volgens Jan Timmermans dagelijks aanwezig in de cultuursector, die daarin verder zou kunnen gaan.

Herman Baeten had het al over de taxshelter. Fiscaliteit en de regelgeving daarover zijn federale materie. De Vlaamse minister zal daar volgens Jan Timmermans niet veel aan kunnen veranderen, tenzij via partijpolitiek coulissenwerk, waarvan hij hoopt dat het inderdaad gebeurt.

Jan Timmermans vat nog even zijn stellingen samen. Positief zijn de pogingen om met de sector in overleg te gaan. ‘De kunstenaar centraal’ is een uitstekend principe. ‘Ondernemerschap verstevigen’, uiteraard ook. ‘Excelleren in innovatie en ondernemen’, is oké, maar hoe dit realiseren? De spreker is niet tegen een canon gekant, maar vindt dat het een dynamische canon moet zijn. Hij is ook voor planlastvermindering, maar denkt dat die niet alleen via de digitalisering gerealiseerd kan worden zolang er geen normaal boekhoudkundig schema is. Hij blijft zich de vraag stellen of er genoeg middelen zullen zijn om al het goede in de visienota te realiseren, zelfs met de extra ondersteuning van de overheid. Is dit een voorafname? Daar zal rekening mee moeten worden gehouden bij de verdere uitrol van het kunstenlandschap in Vlaanderen.

5. Overleg Kunstenorganisaties

Leen Laconte, directeur van Overleg Kunstenorganisaties, bedankt namens de 225 ledenorganisaties van oKo minister-president Jan Jambon, zijn kabinet en departement, maar ook iedereen die de laatste weken heeft meegewerkt aan de ondersteuning, voor de vele inspanningen in de complexe omstandigheden waarin de kunstensector zich op dit ogenblik bevindt.

Leen Laconte is blij dat de visienota geen eindpunt is maar een startpunt. De nota bevat heel wat uitdagingen waaraan kan worden voortgewerkt. Als sectorfederatie is oKo zeker bereid om die uitnodiging te aanvaarden.

Zeer positief beoordeelt de spreker elementen in de nota als: de nadruk op de artistieke autonomie; de peer evaluation; de intersubjectiviteit; de aandacht voor infrastructuur, landschapszorg, fair practices, planlastvermindering enzovoort. Andere elementen ontbreken dan weer. Zo wordt spreiding niet erg uitgebreid behandeld. Nochtans is het een zeer heikel punt aan het worden en heeft corona het bestaande probleem nog versterkt. Als werknemersorganisatie hecht oKo voorts

zeer veel belang aan structurele tewerkstelling, die gegarandeerd moet blijven in de toekomstige beleidskaders, zeker ook na deze crisis.

De doelstellingen van de visienota zijn zeer ambitieus. Er worden beleidsinitiatieven opgesomd, maar Leen Laconte kijkt nu vooral uit naar de concretisering ervan, omdat ze nog niet echt kan zien of en hoe de gekozen beleidsinitiatieven het goede middel zijn om de doelstellingen van de minister te realiseren.

Het verheugt Leen Laconte dat de decreetsaanpassingen niet zijn ingegeven door besparingslogica. Hoe dan ook zal de uitvoering van de aangekondigde hervorming ten koste gaan van het brede veld.

De vraag van een aantal spelers uit het kunstenveld naar duurzame financiering heeft geleid tot een nieuwe categorie. Over de mogelijke meerwaarde is er onder tussen al meer helderheid, maar er rest nog de zeer essentiële vraag van de bepaling van de functionaliteiten. Voor oKo is het logisch dat die pas kunnen worden bepaald nadat de oefening betreffende de landschapszorg is beëindigd. Hoe kan dit sporen met het tijdspad van de decreetsaanpassingen? Daarvoor vraagt de spreker aandacht.

Het competitieve voordeel dat de minister-president vermeldt, wijt oKo aan het sterke en brede veld met zijn grote aandacht voor de autonomie van de kunsten, zowel op artistiek vlak als met betrekking tot de organisatievorm. Deze hervorming zou echter een groter aandeel van de middelen kunnen verankeren in beheersovereenkomsten van dienstverlenende instellingen en in hun opdrachten. Hoe zorgt men ervoor dat het ene het andere niet uitsluit? Organisaties met werkings-subsidies spelen immers in binnen- en buitenland een fundamentele rol. Ze zijn draaischijf, doorgeefluik voor instellingen en versterken projecten. Ze vormen samen het powerhouse voor publieksbereik en afstemming van vraag en aanbod. Het brede veld is dé plek voor artistiek initiatief en eigenaarschap. Hier bevindt zich veel vakkennis over zakelijke omkadering, over management van talent, oeuvres en loopbanen en over internationale spreiding. Prioriteit verlenen aan het ene gaat automatisch ten koste van het andere en houdt dus een hoog risico in. Leen Laconte vraagt te overwegen procentuele vorken vast te leggen voor alle subsidieonderdelen van het veld.

Bij het voorstel van minister-president Jambon om de beoordelingsprocedure te evalueren en bij te sturen, vraagt oKo om dan wel de hoge kwaliteitsstandaard te behouden. De beoordelaars krijgen er straks complexe vraagstukken bij, zoals uniciteit, meerwaarde, meerstemmigheid en landschapszorg. Aan fundamentele wijzigingen ziet Leen Laconte geen behoefte. Wel pleit ze voor een re-introductie van elementen die de kwaliteit moeten garanderen, waarvoor dan geen decreetsaanpassing nodig is.

De oKo-leden zijn geen grote voorstanders van de verdere flexibilisering of zelfstandiging van het werk in de kunstensector. Ze staan dan ook argwanend ten opzichte van een idealisering van het begrip 'dynamische ruimte' of het concept 'individuele kunstenaar' als hoeksteen. Elke kunstenaar heeft professionele omkadering nodig. Subsidiëring moet vooral stabiele structuren en langlopende praktijken mogelijk maken. Anders is er te weinig risicobeheersing, met de vandaag zichtbare gevolgen.

Structurele tewerkstelling dreigt moeilijk realiseerbaar te worden. Bij gebrek aan structuur en continuïteit kan het rendement van de subsidie-investering te klein worden, wat de zaken op termijn enkel meer precair maakt. Bij oKo is men dan ook blij met het aangekondigde onderzoek naar gepaste ondersteuningsmechanismen voor de diverse fases in het leven van de kunstenaar. De organisatie zal daar heel graag aan meewerken, maar vraagt tegelijk vertrouwen in de organisatiemo-

dellen die kunstenaars nu hanteren om hun artistieke oeuvre en loopbaan uit te bouwen: het ensemble, het gezelschap, het collectief, het alternatieve managementbureau, de zelforganisatie van kunstenaars. Die modellen bevinden zich nu vooral in het brede veld.

De minister gaf aan dat hij de noden op het vlak van vernieuwing, aanpak van misbruiken van het kunstenaarsstatuut en werking van de Commissie Kunstenaars op federaal niveau wil aankaarten en erover wil overleggen met de betrokken ministers. Daar is oKo zeer blij mee. Als werkgeversorganisatie verleent oKo dan ook graag zijn medewerking aan een streven om het kunstenaarsstatuut op de noden van de sector en zijn diverse spelers te laten aansluiten, en zo de positie van de kunstenaar te versterken.

Eind 2019 hebben de 225 oKo-leden een charter voor fair practices goedgekeurd, dat zal uitmonden in de website Juist is Juist. Daaraan is een lang proces van afstemming voorafgegaan, niet alleen tussen oKo-leden, maar ook met een grote groep freelancers. Enkel doordat in de sector vele initiatieven in dezelfde richting gingen, werd dit alles haalbaar. De website zal een aantal gratis tools aanreiken, met ook een Engelse vertaling. Iedereen in de sector – ook wie niet wordt gesubsidieerd – zal zo in staat zijn om met dat afsprakenkader, die principes en instrumenten aan de slag te gaan.

De minister verwees in de visienota naar het gebruik van dit charter in het kader van de beoordeling. Nu reeds bepalen echter de subsidievoorwaarden dat de toepasselijke cao's moeten worden nageleefd, stelt Leen Laconte. Aan bezoldigde zelfstandige artistieke en artistiek-technische medewerkers moet minstens evenveel worden betaald als de loonkosten waarop een werknemer voor diezelfde prestaties recht heeft. Dat deel van het charter wordt dus al gedekt door het decreet. Over het opnemen van het volledige charter voor fair practices als beoordelingscriterium hoopt oKo nog met de minister te kunnen spreken. Heel wat faire praktijken, die uiteraard noodzakelijk en gewenst zijn, zijn immers niet te vatten in objectieve of harde standaarden of benchmarks die voor alle organisaties op dezelfde wijze gelden. Daar toezicht op uitoefenen leidt volgens oKo alleen tot meer planlasten.

De minister van Cultuur wil prioritair inzetten op de participatie van elke Vlaming aan het kunstenveld en de focus leggen op de confrontatie van kinderen en jongeren met kunst, wat oKo alleen kan toejuichen. Er moet werk worden gemaakt van transversale beleidsaandacht, met het oog op een kwaliteitsvolle ontwikkeling en een toekomst voor alle organisaties die werken aan educatie, participatie en publiekswerking, in alle domeinen en disciplines. Het beleid is nu erg versnipperd, zodat bepaalde werkvormen wat ondergesneeuwd dreigen te raken, zoals de publiekswerkingsorganisaties in de audiovisuele sector.

Meer dan ooit is de traditionele alliantie tussen lokale programmatoren, scholen, cultuur- en gemeenschapscentra en professionele kunstorganisaties zeer sterk. De vraag van oKo is om die alliantie bij de corona-exit van de sector voldoende middelen te geven om volwaardige partnerschappen aan te gaan. De organisatie vraagt steun voor hun plannen om financiële en andere instrumenten te ontwikkelen. Kunsten bij een jong en nieuw publiek ingang doen vinden in zowel hun school- als vrije tijd, zou een speerpunt kunnen zijn van een relancebeleid. Coronaproof werken kost meer voor producenten en presentatieplekken, en levert tegelijk minder inkomsten op, zodat dat alles onmogelijk dreigt te worden. Leen Laconte vraagt niet noodzakelijk nieuwe budgetten, maar zou het waarderen als minister Weyts snel een doorstart kon maken van de tweede financiering van het dynamoPROJECT. Ook zou ze het fijn vinden als cultuurparticipatie voor kinderen en jongeren in het kader van de schoolbubbels, in samenwerking met de cultuurcentra en de kunstproducenten die zich op die jongeren richten, aandacht kon krijgen met

betrekking tot de nieuwe prioriteiten voor het decreet betreffende de bovenlokale cultuurwerking.

Veel organisaties beginnen door de coronacrisis aan een transformatieproces. Misschien kunnen de budgetten voor innovatie iets betekenen voor de kunstensector. De impact van die crisis is nog niet bekend. Het is dus bijzonder moeilijk om uitspraken te doen over de middellange en lange termijn. Hoe strenger de regels zijn en hoe langer ze duren, hoe zwaarder die impact echter zal zijn.

Zolang een coronavaccin uitblijft en de normale capaciteit niet te benutten valt, stevent de sector collectief op rode cijfers af. Dat geldt ook voor de gesubsidieerde organisaties. Een groot aantal van hen zit nu al in die situatie, ondanks de steunmaatregelen.

Leen Laconte wijst ten slotte op de krappe timing, de impact van corona en het beperkte participatieve traject in de aanloop naar de decreetsaanpassing. Een kwaliteitsvol participatief traject is inderdaad broodnodig. OKo wil meewerken om het efficiënt en niet te breedvoerig te laten verlopen, maar maakt zich zorgen over de voorbereiding die nu aan de wetgevende fase voorafgaat. Indien de impact van corona erg groot is, komt de noodzaak aan een update van de landschapstekening in zicht, bij voorkeur aan de hand van onderzoek naar de macro-economische impact van corona op de sector op een middellange termijn van zes maanden en een langere termijn van twee jaar.

Die impact van corona moet bij de uitrol van de visienota te allen tijde zorgvuldig naast het voorbereidingswerk en de besluitvorming worden gelegd, om zeker te vermijden dat het uitvoeringsproces die impact nog zou versterken. In geval van een grote impact pleit oKo om een relancebeleid voorrang te geven op de uitvoering van de visienota, besluit Leen Laconte.

6. Flanders DC

Pascal Cools, managing director van Flanders DC, voelt zich enigszins de vreemde eend in de bijt wegens de afwezigheid van een structurele link tussen Flanders DC en het beleidsdomein Cultuur. Flanders DC heeft wel een beheersovereenkomst met VLAIO en bekijkt de culturele en creatieve sector dan ook veeleer door een economische bril. Het helpt spelers verdienmodellen te vinden: hoe ze marketing kunnen aanpakken, klanten kunnen vinden, naar het buitenland kunnen gaan enzovoort.

Vanuit die economische insteek heeft Pascal Cools uit de nota de punten gehaald die raakvlakken vertonen met de activiteiten van Flanders DC. De krachtlijn met het grootste raakvlak is krachtlijn 7: het ondernemerschap in de kunstensector stimuleren. Flanders DC juicht dat principe toe.

Van de 1067 adviestrajecten die Flanders DC in 2019 deed, kwam 8 procent uit de beeldende kunsten en podiumkunsten, film en muziek, dus niet bijzonder veel. Flanders DC profileert zich dan ook niet echt ten aanzien van die sector, die ondernemerschap ook niet altijd als een evidentie ziet. Nochtans is bijna iedereen in die sector eigenlijk een ondernemer. Daar bestond in het verleden zelfs enig wantrouwen jegens het stimuleren van ondernemerschap, dat als een manier werd gezien om op termijn de subsidies te verminderen. Pascal Cools is dan ook tevreden dat de nota nu expliciet het marktfalen in de kunstensector erkent, dat subsidies dus nodig maakt. Tegelijk moet ook het ondernemerschap worden gestimuleerd. Een professionalisering van het management kan meer mentale ruimte geven. Ondernemerschap kan andere bronnen van inkomsten helpen aanboren, wat extra financiële vrijheid zou opleveren.

De eerste stappen daartoe worden gezet in het onderwijs. Flanders DC is al lang vragende partij om dit ondernemerschap in te bedden in het kunstonderwijs, maar dat blijkt niet gemakkelijk. Pascal Cools betwijfelt of dat moet gebeuren door nieuwe vakken in te voeren. Hij pleit voor een meer praktijkgerichte aanpak: studenten duidelijk maken wat hun opties zijn na hun studies, welke jobs er zijn, wat een kunstenaarsstatuut precies inhoudt, welke prijs ze kunnen vragen voor een creatie, wie hen kan helpen enzovoort.

De laatste jaren heeft Flanders DC zelf een mindshift gemaakt. Het gaan er niet langer van uit dat een student aan de kunstacademie een groot zakelijk talent moet zijn, maar vindt het beter om zakelijke talenten te linken aan creatieve profielen. De samenwerking tussen een student marketing, economie of handelsingenieur met een profiel uit het kunstonderwijs kan veel meer opleveren. Het zal in elk geval zorgen voor meer begrip en minder wantrouwen.

Dezelfde krachtlijn 7 maakt gewag van samenwerking tussen de kunstensector en andere sectoren. Kruisbestuiving tussen de kunstensector en de bedrijfswereld en kennisinstellingen is ook een expliciete doelstelling van Flanders DC. Vaak wordt daarbij gevreesd dat de kunstenaar wordt geïnstrumentaliseerd en een goedkope consultant wordt van een bedrijf, maar dat is niet de bedoeling. De bedoeling is een win-win. Flanders DC heeft daar ervaring in en reikt de kunstensector de hand om gebruik te maken van die expertise.

Voorts wordt in krachtlijn 7 verwezen naar Cultuurloket en de taakstelling. Er zijn goede afspraken tussen Cultuurloket en Flanders DC, maar er is nog meer samenwerking mogelijk. In de beheersovereenkomst is wel sprake van een mogelijke overlapping. Dat risico moet op beleidsdomeinniveau worden aangepakt.

Krachtlijn 3 over de uniciteit geeft aan dat bepaalde artistieke disciplines vandaag wat ondergesneeuwd zijn in het Kunstendecreet, waaronder vormgeving. Pascal Cools wijst erop dat Design Vlaanderen sinds 2016 is opgenomen in Flanders DC, waardoor Flanders DC een nauwe band heeft met vormgeving. De spreker ziet vormgevers die te marktgericht zijn om ondersteuning te krijgen in het cultuurveld, maar ook weer te artistiek om ondersteuning te krijgen in het economische veld, en dus uit de boot vallen.

Op de vraag uit de nota welke organisatie zich met de designwereld kan bezighouden, antwoordt Pascal Cools dat Design Vlaanderen een van de focussectoren is van Flanders DC. Dat werkt nu aan een visienota over vormgeving als motor voor innovatie in Vlaanderen. Pascal Cools steekt dus de hand uit voor dergelijke samenwerking.

Krachtlijn 3 streeft naar complementariteit met andere overheden, maar Pascal Cools pleit voor hetzelfde tussen de beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid onderling: Onderwijs, FIT, Economie en alle andere. Om ondernemerschap te stimuleren in de kunstenwereld is er overleg nodig tussen Cultuur en andere domeinen.

Krachtlijn 4 gaat onder meer over de fair practice en de fair play, een probleem in de hele culturele en creatieve sector maar evenzeer in de marktgerichte sectoren: kunst wordt nog te vaak beschouwd als een hobby. Flanders DC voert al jaren een campagne Creative Fair Play met opnieuw de uitgestoken hand om daarvoor samen te werken. Pascal Cools is blij met de aangekondigde website Juist is Juist en om de blijvende aandacht voor sensibilisering.

Daarnaast moet er ook budget zijn bij de kunstinstellingen om de kunstenaar zijn fair play te geven. Fair play is een zaak van tweerichtingsverkeer. Vandaag ver-

spreiden vele cultuurspelers hun digitale aanbod helaas gratis. Fair play is: vraag niets gratis maar geef ook niets gratis weg.

Krachtlijn 6 gaat over internationalisering. Wie ondernemerschap wil stimuleren, kan daar niet buiten. Pascal Cools maakt de link met krachtlijn 2, die onder meer de dynamische ruimte betreft. Flanders DC is blij dat de dynamische ruimte zoveel aandacht krijgt. Net daar kan de overheid het grootste verschil maken, gezien de noodzaak van een kweekvijver. Pascal Cools staat achter de koppeling met internationale ambitie maar pleit tegelijk voor het nodige geduld. Zeker binnen de dynamische ruimte moeten mensen meermaals kansen krijgen op ondersteuning voor een internationaal carrièrepad.

Geld verdienen kost geld. Wie geen subsidies heeft voor nieuwe businessmodellen moet naar de markt gaan, die vandaag echter weinig interesse in de kunstensector toont. Sensibilisering moet duidelijk maken wat de kunstensector te bieden heeft, ook economisch. Flanders DC doet dat nu al voor de meer marktgerichte creatieve sectoren: gaming, design, mode, architectuur. Pascal Cools ziet ook bij de overige culturele sectoren echter een potentieel om andere types organisaties en financieringsbronnen voor zich te winnen.

7. Artiestencoalitie

Beeldhouwer *Yannick Ganseman* spreekt vandaag als kernlid van de Artiestencoalitie. Hij is tevens lid van belangenorganisatie Nieuw Internationaal Cultureel Centrum. De Artiestencoalitie is heel recent opgericht en vertegenwoordigt negen dergelijke belangenbehartigers.

De beleidsnota van de nieuwe minister van Cultuur leidde in 2019 tot vele betogingen, protesten en de veelzeggende expo Zonder kunstenaars geen kunst in het M HKA, georganiseerd door het NICC. Die titel was bewust gekozen: het woord kunstenaar kwam toen niet voor in die beleidsnota.

De besparingen werden inmiddels deels, maar niet structureel, teruggedraaid. In de visienota staat de kunstenaar wel degelijk centraal. De nota is goed geschreven, onderbouwd en afgetoetst met de verschillende partners. De Artiestencoalitie pleegt intussen geregeld overleg met het kabinet. Ook de coronacrisis zal wellicht veranderingen teweegbrengen.

Voor heel wat belangrijke elementen uit de visienota zijn overigens geen decretale veranderingen vereist. Een aanpassing van het decreet is dan ook geen must. De Artiestencoalitie pleit alleszins voor zorgvuldigheid bij eventuele decretale ingrepen.

Fair practice komt ruim aan bod in de nota. Het begrip omvat niet enkel loon, maar ook diversiteit, transparantie van de processen en van de commissies, solidariteit, duurzaamheid en vertrouwen, kortom: good governance. Fair practice betekent zich verantwoordelijk gedragen, transparant samenwerken, transparante budgetten, een goede bestuurscultuur en een eerlijke verloning.

Artiesten vertonen veel ondernemingszin. Uit pure noodzaak springen ze van het ene statuut naar het andere. Maar de problemen in de sector zullen niet worden opgelost door in te zetten op ondernemerschap.

De spreker vindt het jammer dat de verantwoordelijkheid niet altijd wordt gedeeld door alle spelers. Zo betalen verschillende instellingen tijdens deze coronacrisis geen uitkoopsommen uit, omdat ze op die manier hun ticketinkomsten willen compenseren. Nochtans zouden ze bijvoorbeeld eerst hun personeel op tijdelijke werkloosheid kunnen zetten. Een kunstenaar werkt vaak jaren aan een project en heeft

geen opvangnet wanneer dat project wegvalt. Ook dat is fair practice: een collectieve verantwoordelijkheid.

Ten slotte gaat fair practice ook over diversiteit. De spreker verwijst naar de gebeurtenissen rond George Floyd. De cultuursector is vaak nog te wit en te mannelijk. Diversiteit betekent niet alleen, zoals het in de visienota lijkt, meer klassieke of conservatieve stemmen. Fair practice betekent ook nieuwe stemmen in de bestuursniveaus, bij de directies, bij het personeel.

Ten tweede gaat Yannick Ganseman in op de dynamische ruimte. Hij sluit zich aan bij de visies van de SARC en Kunstenpunt over de in- en uitstroom. De Artiestencoalitie begrijpt niet waarom er een totaal nieuwe structuur moet komen. De oplossing voor de problemen rond stabiliteit en lange termijn is niet vormtechnisch, maar financieel van aard. Er is een stabiele financiële basis nodig, niet enkel voor de grote instellingen, maar ook voor de kleine instellingen en de individuele artiesten.

De nieuwe categorie van de kerninstellingen moet voor stabiliteit zorgen en kwam er op vraag van een aantal huizen, onder andere de stadstheaters. Ook hier geldt echter: zonder middelen geen garantie op stabiliteit.

In de visienota staat dat men de instellingen beter wil opvolgen en wil controleren via een beheersovereenkomst. Maar dreigt dan geen politieke inmenging? Het eigenlijke doel is toch een meer divers landschap, meer samenwerking en meer stabiliteit?

De nieuwe dynamische ruimte zou een aparte categorie worden voor de projectmatige subsidies. Projecten worden momenteel inderdaad onderbedeeld. Maar projecten zijn geen aparte categorie. Artiesten en instellingen maken er gebruik van op het moment dat ze nodig hebben, in combinatie met andere zaken. Op die manier werkt zoets prima. Ze hebben die aanvulling nodig om rond te komen. Dat neerzetten als een aparte categorie, is een denkfout.

Dat de extra financiële ruimte binnen het decreet moet komen uit het versmallen van het brede veld is een idee-fixe. Die structuren zullen niet verdwijnen. Daarom sluit de Artiestencoalitie aan bij de oproep om in te zetten op landschapszorg, in samenwerking met de adviescommissie. Ook wil ze de garantie dat 12 procent van het budget naar projecten gaat.

Een derde element is de internationalisering. Op dat vlak heeft Vlaanderen sinds de jaren 80 goed gescoord, maar is het vandaag wat minder aantrekkelijk geworden. Dat vormt een bedreiging. Daarom is het belangrijk om te investeren in een omgeving die kwaliteit voortbrengt. De spreker haalt de internationale carrières van Anne Teresa De Keersmaeker, Miet Warlop en Lukas Dhont aan als voorbeeld. Hij wijst op het belang van budgetten voor kunstenaars die in het buitenland exposeren en pleit ervoor om reisbeurzen te herwaarderen, het projectinstrumentarium te verfijnen en te zorgen voor dossiers met weinig planlast. Ook voor kunstenaars in het midden van een carrière zijn beurzen belangrijk. Naast de enkele grote kleppers hebben immers verschillende artiesten een groot internationaal potentieel.

Het budget is een vierde element. Het zal erop aankomen om voort te bouwen op wat er al is en dat te versterken. De aankoopbudgetten van de musea moeten omhoog. Het aankoopbudget van het M HKA bijvoorbeeld is al op bij de aankoop van maar één Berline De Bruyckere.

In diezelfde context heerst grote onduidelijkheid over de bedoeling van een museum over Vlaanderen. In de visienota staat veel over erfgoed. In de hedendaagse

kunst is het erfgoed goed gekend en beschikbaar. Zo bracht Luc Tuymans in zijn tentoonstelling *Sanguine* onder andere Caravaggio, Rubens en hedendaagse kunst samen, wat een diepe kennis van het erfgoed veronderstelt. Het volstaat dan ook om deze manier van werken te versterken. Het is onnodig om dit te versimpelen tot symboolpolitiek, een museum van Vlaanderen. Ook een nieuwe Vlaamse instelling in het Amerikaans Theater zou Yannick Ganseman overbodig vinden.

Op het vlak van infrastructuur is er een gebrek aan ateliers en repetitieruimtes. Beter dan artiesten over te leveren aan de vastgoedmarkt is samenwerken met atelierorganisaties die ateliers aanbieden onder de marktprijs, zoals Nucleo in Gent of Vonk in Genk.

Ten slotte heeft de spreker het over de sociale bescherming van de kunstenaar. Tijdens de coronacrisis heeft de Vlaamse Regering goed samengewerkt met de federale overheid. Die samenwerking moet ook mogelijk zijn met betrekking tot de hervorming van het kunstenaarsstatuut. Dat hoort bij de fair practice. Iedereen is vragende partij, besluit Yannick Ganseman.

II. Bespreking

1. Vragen en opmerkingen uit de commissie

1.1. Gustaaf Pelckmans

Gustaaf Pelckmans is blij dat de hoorzitting op korte termijn kon plaatsvinden. Iedereen blijkt op te roepen om de visienota en het vernieuwde Kunstendecreet rustig, degelijk en kwalitatief aan te pakken en daarbij lessen te trekken uit de coronacrisis. De spreker komt zelf uit de kunstensector en heeft daar eigenlijk dertig jaar in een bubbel geleefd. Daar moet de sector uit.

Aan Herman Baeten vraagt het commissielid of de SARC zich niet meer moet richten op de andere sectoren. Het onderwijs, de sociale cohesie, armoede, kansarmoede zijn allemaal elementen waar de kunsten een enorme meerwaarde zouden kunnen bieden. Moet men toch niet eens durven nadenken over het hele kunstenvormingslandschap in heel België? Herfederaliseren is niet meteen de bedoeling, maar volgens Gustaaf Pelckmans zou een volgende Federale Regering het best één minister als aanspreekpunt voor de cultuursector hebben. Er zitten zo veel onmogelijke elementen in dit staatsbestel, dat men het best alles zou samenleggen opdat op nationaal niveau ieder met behoud van zijn eigen bevoegdheid beter zou samenwerken.

Gustaaf Pelckmans is een grote bewonderaar van de verwezenlijkingen van de administratie, maar neemt daar ook een permanente spanning waar. De Vlaamse administratie heeft een grote verantwoordelijkheid in de organisatie van de adviescommissies. Die relatie moet meer uitgeklaard worden. Hoe ziet Rolf Quaghebeur de toekomst op dat vlak?

De spreker wendt zich vervolgens tot Ann Overbergh met de suggestie dat Kunstpunt de berekeningen voor het noodfonds, met de impactstudie van Graydon, zou analyseren gezien het uiterst belangrijke cijfermateriaal dat eruit voortkomt. Ook de voorliggende visienota zou met haar decreetgevende opvolging in aanmerking kunnen komen voor een dergelijke rekenkundige studie.

Uit de toelichting van Jan Timmermans kwam vooral de goede werking van Cultuurloket naar voren. Gustaaf Pelckmans vraagt zich wel af hoe de verbinding tussen de bovenbouworganisaties is. Wordt er voldoende strategisch overlegd met

elkaar? Zit daar structuur in zodat men uiteindelijk met al de kennis en knowhow aan de slag kan gaan?

Als het commissielid corona toch één verdienste zou moeten toedichten, dan is dat het nieuw ontstane evenwicht in dit veld tussen de organiserende sector en de individuele kunstenaar. Het gaat om twee complementaire organisaties die vanuit hun eigen belangen goed samenwerken. Het zal aankomen op een goede ruimtelijke verdeling tussen het brede veld en de dynamische ruimte. Dat brede veld is echt nodig. Instellingen die zoveel kennis en knowhow hebben opgebouwd, hoort men blijvend te koesteren. Maar tegelijk moet men ze laten aansturen vanuit de dynamische ruimte, om een dor beleid stellig te voorkomen. Daarbij wil Gustaaf Pelcmans oog hebben voor de waarschuwing van Leen Laconte voor een overflexibilisering van de jobs, een gevaarlijk principe zoals ook in de economie al eens blijkt.

Bij de interessante toelichting van Pascal Cools heeft Gustaaf Pelckmans wel de bedenking dat het grote wantrouwen ten aanzien van ondernemerschap vooral is ingegeven door het uiteindelijke doel. In economisch ondernemerschap is dat doel financiële winst, in de kunstensector maatschappelijke meerwaarde. Maar in de filosofie van Groen verdient een overheid zware investeringen in maatschappelijke meerwaarde uiteindelijk ook financieel terug. Daarvoor is innovatie nodig. Vandaar dat Gustaaf Pelckmans ten aanzien van de ministers Jambon en Crevits al herhaaldelijk heeft opgemerkt geen begrip op te brengen voor de idee dat men innovaties op het vlak van maatschappelijke meerwaarde niet met geld uit de economische sector zou kunnen financieren. Dergelijke samenwerking moet men zeker nastreven.

Uiteindelijk valt en staat alles toch met de middelen. Vandaar nogmaals de oproep om ook met betrekking tot het nieuwe Kunstendecreet het instrument van Graydon in te zetten voor een financiële doorlichting van wat nodig is om het tot een goed einde te brengen.

1.2. Karin Brouwers

Karin Brouwers vraagt zich af of een nieuw decreet gezien de huidige ervaringen niet het best coronaproof kan worden gemaakt, met een andere visie op aspecten als spreiding. Wat de allusies op samenwerking met het federale niveau betreft, wijst het commissielid erop dat de problematiek van onder meer de flexwerkers de jongste maanden toch een en ander aan de oppervlakte heeft gebracht. Men zal er vooral oog voor moeten hebben hoe de statuten van iedereen die op een of andere manier met de kunsten bezig is, verbeterd kunnen worden.

Sommigen waarschuwen om investeringssubsidies niet te gebruiken voor werkingssubsidies. Maar ook voor het omgekeerde, waartoe sommigen genoodzaakt worden, moet men zich hoeden. In dat verband kijkt de CD&V-fractie uit naar de aanpak van de bovenlokale infrastructuur en naar hoe men daar in de toekomst meer gestroomlijnd zal kunnen werken.

In de visienota staat een passus over mogelijke verfondsing. De minister-president geeft daarin aan dat hij een vroeger onderzoek naar de wenselijkheid van verfondsing voor het Vlaamse kunstenedschap wil uitdiepen. Met het VAF en Literatuur Vlaanderen beschikt Vlaanderen over twee goed draaiende fondsen waarmee de sector bepaalde zaken zelf meer in handen kan nemen. CD&V staat daar al langer achter en ziet nu een opening in de visienota. Karin Brouwers vraagt aan de verschillende sprekers hoe ze daartegenover staan, en of dat onderzoek dan niet het best gebeurt voor het decreet wordt gewijzigd.

In de visienota werd een uitstel van één jaar gesuggereerd voor de decretale aanpassingen. Er gingen ook stemmen op om die langer uit te stellen. Maar als men pas binnen twee jaar aan een nieuw decreet toe is, zal ook de subsidieverdeling op basis van de verdelingen in het huidige decreet twee jaar blijven voortbestaan. Is dat dan geen probleem voor de sector? Misschien moeten enkele basisaanpassingen snel gebeuren en andere zaken worden uitgesteld, werpt het commissielid op.

1.3. Katia Segers

Katia Segers dankt alle sprekers voor de boeiende en grondig voorbereide uiteenzettingen. Een visienota van de minister van Cultuur komt er dan ook maar om de vijf jaar en biedt een belangrijk kader voor de ontwikkeling van het kunstenveld. Het commissielid ontwaart enkele rode draden doorheen de verschillende uiteenzettingen en vraagt daarvoor de nodige aandacht van de commissie.

Ten eerste is de visienota geschreven in tempore non suspecto, vóór corona. Dat het nu niet meer terug business as usual zal worden, beseft iedereen intussen. Die visienota zou op een gegeven moment dan ook herdacht moeten worden in functie van de nieuwe realiteit. In dat opzicht steunt *Katia Segers* het pleidooi om de herziening van het Kunstendecreet niet overhaast aan te pakken. Het noodzakelijke participatieve traject is op dit moment niet haalbaar. Een termijn binnen het jaar zou dan ook overhaast zijn.

Maar *Katia Segers* hoort ook veel positiefs over de nota. Ze deelt de indruk dat er grondig geluisterd is naar de sector. Verschillende sprekers uitten echter twijfels bij de nood aan de nieuwe vierdelige structuur. Welke kerninstellingen zullen er dan zijn? Hoe zal men de dynamieken kunnen bewerkstelligen? Een spreker beweerde geen duidelijk argument te hebben gehoord voor de introductie van kerninstellingen.

Een andere rode draad is dat deze crisis een wake-upcall is geweest voor de sector zelf. De precariteit in de sector is al lang bekend, maar nu des te pijnlijker naar boven gekomen. De studie van Graydon wees uit dat de sector vóór de crisis nochtans heel sterk stond.

Leen Laconte kaartte de nota over de structurele tewerkstelling aan. De flexibiliseringstendens ontstond volgens *Katia Segers* in de jaren 80 als reactie op een situatie met cultuurhuizen als vermolmd theaters. Ze hadden artiesten in loondienst en beschouwden kwaliteit niet langer als hun eerste zorg. De verwachting was dat flexibilisering hier een eind aan zou maken, maar intussen is zo een ratrace ontstaan met erge neveneffecten.

Waarop duidt *Herman Baeten* met zijn uitspraak dat het nog te vroeg is om de precieze betekenis van meerstemmigheid te kennen? Vindt de SARC dat deze visienota genoeg aandacht heeft voor sectoren die meestal onderbelicht bleven: participatie, kunsteducatie, sociaal-artistiek werk, de link met het onderwijs?

Rolf Quaghebeur plaatste de schottenloosheid tegenover de versleuteling van de budgetten tussen de verschillende commissies, een langlopende discussie. Door de schottenloosheid konden de historisch meest bevoordeelde sectoren, muziek en theater, het grootste deel van het budget voor de kunsten inpalmen. De enige manier om naar de minder begunstigde sectoren bij te sturen, is bepaalde schotten inbouwen. Wat denkt *Rolf Quaghebeur* daarover?

Tot alle sprekers richt *Katia Segers* de vraag of het onderschrijven van het fair-practicescharter van oKo een criterium moet worden in de subsidieaanvraag.

Ann Overbergh had het over uitstroombeleid. De projectsubsidies werden gebruikt als in- en uitstroombeleid. Is Ann Overbergh daarvan nog altijd voorstander? Het is tenslotte toch een oneigenlijk beleid. Maar hoe moet die uitstroom dan wel worden gerealiseerd?

Aan Jan Timmermans vraagt Katia Segers of het de bedoeling is dat de kerninstellingen middelgrote instellingen zullen zijn. Kan door de vierledige structuur the missing middle alsnog gerealiseerd worden?

Ook interessant was het punt over de fair practices. De Artiestencoalitie kan de coronacrisis overleven en ook postcorona een belangrijke stem blijven.

Over het algemeen is vaak te horen dat de visienota goed is maar dat er meer middelen nodig zijn. Hoeveel moet er dan bij komen? Men mag niet toelaten dat het de ene versus de andere wordt.

Katia Segers deelt de mening van Leen Laconte dat de zaken niet te snel mogen gaan, gezien het gedwongen uitstel van het participatietraject dat was beloofd na de hervorming van het Kunstendecreet.

Het commissielid vraagt de sprekers om de terecht door de Artiestencoalitie geuite visie op het museum voor Vlaanderen te blijven herhalen. Dat museum is er immers al en is de optelsom van alle musea. Er zijn geen extra middelen nodig voor een nieuw op te richten museum voor Vlaanderen.

Katia Segers vraagt ten slotte naar de mening van de sprekers over de oproep tot meer verfondsing. Zelf was ze er lange tijd uitdrukkelijk tegen gekant, maar het VAF en Literatuur Vlaanderen blijken wel heel goed te werken. Is dit ook voor de andere sectoren de wenselijke aanpak?

1.4. Stephanie D'Hose

Stephanie D'Hose vraagt binnen welke timing het onderzoek naar de verfondsing zou moeten plaatsvinden.

In het algemeen zegt de visienota weinig over spreiding. Welk idee hebben de sprekers daarover?

Met Herman Baeten is het commissielid het eens dat er een probleem is met cultuureducatie. Er gaan middelen naartoe, maar buiten enkele leuke eenmalige projecten blijven de resultaten uit. Is de oplossing een volledige inbedding in Cultuur – inclusief de middelen uit Onderwijs – of juist een volledige inbedding in Onderwijs? In een ideale wereld zou het een transversaal verhaal tussen Cultuur en Onderwijs zijn, maar iedereen kan zien dat dit geen duurzame resultaten oplevert.

Alle sprekers hadden het over de timing. Men wil prioriteit geven aan de relance na corona. Ondertussen wordt voortgewerkt aan het participatieve traject van de visienota. De timing was sowieso al nipt. Rolf Quaghebeur signaleert problemen op het vlak van de beoordeling, maar vindt dat het decreet zelf niet hoeft te worden gewijzigd. Een wijziging van het draaiboek kan volstaan. Is dat mogelijk? *Stephanie D'Hose* vraagt concrete voorbeelden. De visienota brengt het participatieve traject duidelijk naar voren en de minister-president kondigt aan dat hij daarvoor alle tijd wil geven aan de sector, maar intussen is het corona-aspect erbij gekomen. Ook de relance moet dus voldoende tijd krijgen.

Over het door oKo aangehaalde fairpracticescharter zou het lid graag nog een toelichting in de commissie krijgen. Fair practices kunnen wel een onderdeel van de

beoordeling zijn, maar dan moet men goed weten wat er daarover juist in het charter staat.

Van de kerninstellingen is Stephanie D'Hose maar een koele minnaar. Ze gunt de organisaties hun zekerheid wel maar heeft vragen bij de afbakening van die zekerheid. Ze hoort hier bij veel sprekers wat onwennigheid over.

Het is goed dat het federale niveau aan het kunstenaarsstatuut werkt. Men moet echter op zowel korte als langere termijn denken. Het wetsvoorstel dat nu voorligt, geeft Stephanie D'Hose de indruk dat men op kortetermijnoplossingen wil voor de individuele kunstenaars (*Parl.St.* Kamer 2019-20, DOC 55 1215/001). Ook het Vlaamse noodfonds maakt daar werk van. Op lange termijn moet men echter binnen het kunstenaarsstatuut werk maken van een koppeling aan de werkloosheidsuitkering. Het erg moeilijke en ingewikkelde statuut wijzigen, vraagt bovendien de nodige tijd.

De spreker vindt het een heel goede suggestie dat de prioriteit in de bovenlokale cultuurwerking op educatie moet liggen.

Stephanie D'Hose is verheugd dat ook Pascal Cools vandaag aan het woord is gekomen. Ze hoorde hem bepaalde oogkleppen in de cultuurwereld aankaarten. Terecht heeft de term 'aanvullende financiering' vandaag de plaats van 'alternatieve financiering' ingenomen. Het lid vindt de suggestie van de Flanders-DC-directeur interessant om in het onderwijsveld al heel vroeg zakelijke aan creatieve talenten te linken. Hoe kan men dat concreet doen? Hoe kan men daarnaast de matchmaking structureel inbedden?

De uitgestoken hand van Pascal Cools juicht Stephanie D'Hose intussen toe. Kunnen de commissies voor respectievelijk Cultuur en Economie een gemeenschappelijk initiatief nemen om werk te maken van de transversaliteit tijdens de relance?

De spreker is het eens met de opmerking van Yannick Ganseman over de atelierwerking, maar vaak betreft dat een lokale bevoegdheid. Kan dit meer geïnstitutionaliseerd worden? Dan is het belangrijk dat steden en gemeenten hun vrije ruimtes niet meer openstellen voor private ontwikkelaars, maar wel als atelier voor kunstenaars of repetities.

1.5. Marius Meremans

Ook *Marius Meremans* is blij met de appreciatie van de sprekers voor de visienota.

In het Kunstendecreet zijn bepaalde wijzigingen nodig. De voorstellen daarvoor zijn gebaseerd op gesprekken met de sector, die al voor de verkiezingen plaatsvonden. De kerninstellingen komen voort uit voorstellen van de sector. De coronacrisis en het noodfonds ontslaan de beleidsmakers niet van de verplichting om voort te werken aan die aanpassingen met het oog op een beheersbaar en verrijkt cultuurlandschap.

In het vorige Kunstendecreet is schottenloosheid belangrijk. Marius Meremans hoort van de sprekers dat ze daarvoor te vinden zijn, maar dat er ook meer aandacht voor het sectoraal werk moet komen. Kunnen ze dit verduidelijken?

Van verfondsing is Marius Meremans een koele minnaar. Vinden de sprekers die nodig voor bepaalde onderdelen van het cultuurlandschap?

De visienota hecht veel belang aan educatie. Marius Meremans vindt dat dit aspect zeker aan bod moet komen in de nieuwe commissie ad hoc, voor de evaluatie en

verdere uitvoering van het Vlaamse coronabeleid. Hij is het eens met Stephanie D'Hose over de samenwerking tussen de departementen bij de relancestrategie.

Rolf Quaghebeur stelde een vraag over de pijnpunten in de beoordelingscommissies. Marius Meremans beaamt dat daarvoor het decreet niet hoeft te worden gewijzigd en dat uitvoeringsbesluiten zouden volstaan.

1.6. Jos D'Haese

Jos D'Haese gaat in op de meerstemmigheid in het Kunstendecreet. Hij is verwonderd dat Jan Jambon als minister van Cultuur die kaart trekt. Is die meerstemmigheid niet bedoeld om de deur open te zetten voor commerciëlere, conservatievere en nationalistische projecten? Hoe zien de sprekers de invulling van die meerstemmigheid? Naar het aanvoelen van Jos D'Haese beoogt de visienota dat de kunstensector zich richting de vrije markt en liberalisering beweegt, maar zou dat er niet toe kunnen leiden dat het creatieve wat naar de achtergrond verdwijnt en dat de focus te veel op het commerciële komt te liggen?

De visienota maakt daarnaast gewag van een tegenstelling tussen erfgoed en hedendaagse kunst. Die tegenstelling bestaat volgens Jos D'Haese echter vooral in politieke kringen, niet in de sector zelf. Het is problematisch dat de visienota, in een poging om die gecreëerde tegenstelling te overstijgen, vooropstelt om de band met het verleden en het cultureel erfgoed als criterium te hanteren bij de beoordeling van subsidieaanvragen. Heel wat hedendaagse kunst slaat net een breuk met het verleden. Op die manier overstijgt men geen tegenstelling, maar maakt men het ene ondergeschikt aan het andere. Dreigt een dergelijke manier van werken vernieuwing niet te fnuiken?

Ten slotte beaamt Jos D'Haese dat alles staat of valt met fondsen. Dat de besparing op de projectsubsidies teruggedraaid is, is natuurlijk positief, maar zal niet volstaan gezien de grote vraag naar middelen. In de visienota wordt hard gesleuteld aan de manier waarop de sector gefinancierd wordt, maar de grote vraag is niet hoe, wel hoeveel: hoeveel middelen zijn er voorhanden en zullen die de noden kunnen lenigen?

1.7. Cathy Coudyser

Cathy Coudyser ziet de visienota als het uitgangspunt voor de hervorming van het kunstenlandschap. De nota schuift oplossingen naar voren voor bepaalde pijnpunten en lijkt daarin positief onthaald te worden, al zijn er uiteraard wel eventuele werkpunten.

Het eerste daarvan betreft de landschapszorg, waarin de Adviescommissie Kunsten een belangrijke rol zou moeten kunnen spelen. Daartoe zijn bepaalde wijzigingen nodig. Hoe zien de sprekers de ideale rol van de adviescommissie? Liggen er al denkpistes op tafel?

Over de positie van de kunstenaar en de rol van de grotere instellingen is nog niet alles even helder, beseft Cathy Coudyser. Hoe dan ook zullen grotere organisaties een rol moeten spelen in de begeleiding van kleinere organisaties en individuele kunstenaars. Ze krijgen daar onder het bestaande decreet eigenlijk al middelen voor, maar de verwachte return is voorlopig uitgebleven. Dat is dus een belangrijk aandachtspunt.

Met betrekking tot de beoordelingscommissies is een grondige herziening aangegeven. Het verheugt Cathy Coudyser dat daarover al serieus nagedacht wordt. Hopelijk kan er snel meer duidelijkheid komen.

Sommige mensen hebben de noodzaak van een heel nieuw Kunstendecreet enigszins in vraag gesteld, maar Cathy Coudyser vindt dat wel degelijk nodig. De landschapstekening geeft duidelijk aan dat de limieten van het bestaande decreet bereikt zijn. Daarmee voortgaan zou tot een verschraving van het Vlaamse kunstenlandschap leiden en is dus geen optie.

Voorts is de link tussen onderwijs en kunst zeer belangrijk. De vraag is wel wat de rol van het onderwijs dan moet zijn. Pascal Cools had aangegeven dat het onderwijs zich moet focussen op praktijk, maar heeft daarover al overleg plaatsgevonden met onderwijsminister Ben Weyts?

Er is gewag gemaakt van een visienota over het internationale cultuurbeleid. Is daarover al meer informatie beschikbaar? Wanneer zou die nota klaar zijn?

Cathy Coudyser kijkt ook uit naar de website en het charter met good practices. Grotere organisaties zullen daar uiteraard gemakkelijker mee aan de slag kunnen, maar wat met kleinere organisaties? Moeten er ook voor hen richtlijnen komen of worden ze beter wat vrijer gelaten? Is het voldoende om op de grotere organisaties te focussen, zodat die dan als inspiratiebron kunnen dienen voor de kleinere?

Cultuureducatie komt van onderuit, van de lokale besturen, waar sneller allianties kunnen worden gesloten tussen scholen, lokale kunstenaars en vrijetijdsorganisaties. Elk onderzoek wijst trouwens uit dat hoe jonger kinderen in contact komen met kunst, erfgoed en cultuur, hoe meer ze ervan overhouden. Daar is een rol weggelegd voor de ouders, maar ook voor de cultuur- en erfgoedsector. Grote organisaties nemen het voortouw en er zijn mogelijkheden. Ook Toerisme Vlaanderen heeft ter zake expertise. Men zou samenwerking kunnen opzetten om kinderen en jongeren nauw te betrekken bij kunst.

2. Antwoordenronde

2.1. Kunstenpunt en oKo

Aangezien Ann Overbergh en Leen Laconte verhinderd zijn voor deelname aan de rest van de zitting, bezorgen ze hun antwoorden op de vragen van de commissie achteraf schriftelijk. (Zie de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be; bijlage 1 voor de schriftelijke antwoorden van Kunstenpunt en bijlage 2 voor de schriftelijke antwoorden van oKo.)

2.2. Flanders DC

Volgens *Pascal Cools* schetst Gustaaf Pelckmans de zaken wat te ongenueanceerd. Vele ondernemers zijn niet door winst gedreven maar ondernemen vanuit een maatschappelijke passie of doelstelling. Aan de andere kant kent de spreker ook kunstenaars die wel degelijk groot belang hechten aan winst. Men moet absoluut over de beleidsdomeinen heen kijken. Zowel met betrekking tot VLAIO als het economische beleid illustreert het voorbeeld met Nick Ervinck dat er op dat vlak nog iets schort. De spreker voelt wel openheid om ernaar te kijken.

Pascal Cools is overtuigd van de economische meerwaarde van de cultuursector. Uit een studie met medewerking van het Departement EWI blijkt dat de toegevoegde waarde vele malen hoger is dan de subsidies. Daarover is hij het wel eens met Gustaaf Pelckmans.

Er is nog geen structureel overleg met het departement of het kabinet Onderwijs. Vanuit Cultuur is het bijzonder moeilijk om zaken op te leggen aan scholen. Men kan niet zomaar ingrijpen in het curriculum. In het verleden waren er ad-hocprojecten met scholen die daarvoor openstonden. Zo iets kan eventueel structureel

worden maar moet nog groeien. Als het snel moet gaan, zal het extracurriculair moeten gebeuren, waar wel meteen veel mogelijk is. Veel scholen staan open voor het experiment. Vooral hogescholen brengen studenten uit verschillende richtingen samen. Universiteiten doen dat veel minder.

In het pure ondernemerschapsonderwijs kan de school veel doen binnen het huidige curriculum door externe sprekers en organisaties uit te nodigen. Die kunnen toelichten wat het betekent om als kunstenaar professioneel aan de slag te gaan of zelfs een bedrijf op te richten. Pascal Cools hoopt dat de link met het onderwijs en het beleid er komt. Hij neemt dit mee naar zijn raad van bestuur, hoewel Flanders DC in de beheersovereenkomst geen opdracht heeft met betrekking tot het onderwijs.

Flanders DC is van plan om structureel een matchmaker te worden. Zowel kennisinstellingen, bedrijven als de creatieve culturele sector kunnen bij hen terecht als ze een match zoeken op het vlak van talent of competentie. Dat staat in het plan voor de volgende beheersovereenkomst.

Pascal Cools spreekt zich niet uit over de verfondsing. Wel is de samenwerking van Flanders DC met het VAF nauw, frequent en zeer goed. Vooral de gamingsector is daar zeer tevreden over. Het kan altijd beter, maar de organisaties kennen de sector heel goed, er is continuïteit en er kan lean and mean gewerkt worden. Ligt deze goede samenwerking aan de verfondsing? Dat kan Pascal Cools niet beoordelen, maar een nadeel blijkt het geenszins te zijn.

2.3. SARC

Herman Baeten ziet in de visienota mogelijkheden voor cultuur en onderwijs. Kansarmoede wordt niet specifiek genoemd, maar qua educatie zijn er mogelijkheden. Breder denken is de boodschap. Het onderwijs moet een breed gegeven brengen. Kansarmen binnen het onderwijs confronteren met cultuur en kunsten moet gebeuren op de plaats waar ze zijn, niet via buitenschoolse activiteiten.

Cultuur is een gemeenschapsbevoegdheid. Herman Baeten begrijpt dan ook niet waarom het federale niveau zo wordt aangehaald. In bepaalde aspecten, zoals de statuten en de RSZ, speelt het inderdaad nog een rol, maar qua internationaal beleid zijn de deelstaten bevoegd voor Cultuur.

De spreker beaamt de stelling van Karin Brouwers dat investerings- en werkingsubsidies door elkaar worden gebruikt.

De minister-president heeft aan de SARC een onderzoek aangekondigd naar de verfondsing op langere termijn.

Katia Segers peilde naar de meerstemmigheid. De term op zich zegt al veel: verschillende mensen met verschillende visies samenbrengen zonder strikt in dezelfde richting te denken. Jos D'Haese maakt in dat verband gewag van een soort zelfcensuur, maar zo heeft de SARC het alleszins niet aangevoeld. Met meerstemmigheid wou men gewoon alles aan bod laten komen. Misschien kan men dat als zelfcensuur beschouwen, maar zo ziet de SARC het niet.

In de visienota worden voor het eerst bepaalde onderbelichte subsectoren vermeld van onder meer de beeldende en grafische kunsten. Men mag daarin niet overdrijven, maar voor de SARC mocht dat erin staan.

Herman Baeten heeft voor de eerste keer zo expliciet in een visienota een intentie gelezen met betrekking tot educatie in de brede zin, met kinderen. Maar dit gaat absoluut niet ver genoeg. Eigenlijk zou de hele onderwijsstructuur op dat gebied

moeten veranderen. Kansarmen zitten wel in het onderwijs, maar de cultuur moet naar hen toe worden gebracht. De spreker is dan ook voorstander van de inkanteling van heel wat buitenschoolse zaken in de school. Mits een integrale aanpak hoeven ouders dan ook geen opvang te zoeken en dergelijke. Zoiets vergt wel een geweldige transformatie van het onderwijssysteem.

Bepaalde andere landen passen zoiets al gedeeltelijk toe. In Vlaanderen liggen de kansen op dat vlak voor het grijpen. Ons unieke dko is een zegen maar ook een last. Doordat het apart georganiseerd is, sluit het bepaalde mensen uit. Dit onderricht zou in het onderwijs zelf moeten zijn ingebed. Zoiets is een werk van lange adem, en zou meer dan tien jaar vergen. Men zou alvast kunnen starten met een visie op lange termijn.

Terecht wijst Stephanie D'Hose op een probleem met de cultuureducatie. Ook de SARC voelt het zo aan, en ziet verschillende redenen. Herman Baeten zit al sinds 2000 in dit wereldje. Doordat Onderwijs geld heeft en Cultuur niet, zit dat laatste altijd in de verdrinking. De expertise zit wel binnen kunsten, maar blijft buiten zicht. Cultuur denkt op een andere manier dan het zuiver pedagogische, maar komt pas na de reguliere tijdsinvulling. Dat is een van de grote werkpunten in de komende jaren voor heel Vlaanderen: de buitenschoolse deelsectoren meepakken in het geheel opdat mensen die onderaan in de maatschappij zitten, kansen krijgen.

Herman Baeten antwoordt Marius Meremans dat hij al twintig jaar in verschillende adviescommissies zit en al lang discussies over de verfondsing meemaakt. Er zijn altijd pro's en contra's geweest. De twee huidige fondsen hebben niet altijd goed gewerkt, maar doen dat nu wel.

De kunstensector is geen groot voorstander en vreest dat verfondsing een loskoppeling van het beleidsniveau impliceert waarbij het fonds maar doet wat het wil, en het beleid te weinig verantwoordelijkheid overhoudt. Dat de beoordelingen maar discussies en klachten blijven opleveren, heeft alleszins als voordeel dat er aandacht zal blijven voor de mogelijkheid van de verfondsing.

De spreker begrijpt in welke richting Jos D'Haese denkt over de zelfcensuur, maar het gaat eigenlijk om de bredere aanpak. Fotografie en andere sectoren komen er nu bij. De kritiek is dat de kunstenwereld een te gesloten groep is en moet worden opengetrokken. Vroeg of laat zal die sector ter discussie staan. Er moet nu al worden nagedacht over hoe de maatschappelijke inbedding anders kan. De juiste mensen moeten kansen krijgen, maar de vraag is wel of een herstructurering voor de rest van het leven is. Die vraag is niet aan bod gekomen in de discussie over de grote instellingen.

Cathy Coudyser stelt dat de grote instellingen de kunstenaars moeten steunen, maar dat niet genoeg doen. Hun opstelling moet dienstverlenend zijn. Van mensen met expertise op het vlak van educatie verwacht men terecht dat ze ook aan educatie doen, maar men maakt er zich vanaf met maar een heel beperkte ondersteuning. Er moet een duidelijke afspraak zijn over welke organisaties een statuut, een contract en de financiering krijgen voor een dergelijke opdracht. In de voorbije periode werden de grote instellingen op dat vlak te weinig gemonitord, terwijl de opdracht wel in hun beleidsovereenkomst staat.

Erg veel hedendaagse kunstenaars zijn ook met erfgoed bezig. Hedendaagse kunst is niet noodzakelijk een breuk met het verleden, merkt Herman Baeten op ten aanzien van Jos D'Haese. Picasso zorgde voor nieuwe interpretaties door zijn tekeningen te vereenvoudigen, maar vertrok vanuit een kennis van de voorgeschiedenis. Dat hoeft geen tegenstelling te zijn.

Cathy Coudyser polste ook nog naar de nota over het internationale cultuurbeleid. Herman Baeten heeft van het kabinet-Jambon vernomen dat het daaraan werkt, met de intentie om die binnen een half jaar uit te brengen. Ook de SARC kijkt ernaar uit.

2.4. Artiestencoalitie

Yannick Ganseman vindt dat het schrijven van het decreet zorgvuldig moet gebeuren. Hij raadt aan om dat langzaam te doen en samen met de partners. Dat nog eens uitstellen is problematisch voor structurele organisaties en voor individuele artiesten.

Voor aanpassingen aan het draaiboek zonder decreetwijzigingen zijn er goede voorbeelden in het buitenland. Zo is er in Nederland het Mondriaanfonds. Herstel de drie indidata die de administratie heeft afgevoerd, om een stabiel kader te hebben om projecten in te dienen, beveelt de spreker aan. Trek de budgetten van de reisbeurzen op. Dat zijn directe en gemakkelijke dossiers waarmee men een simpele ondersteuning kan geven.

De huidige commissies functioneren op voorwaarde dat er genoeg mensen in zitten. Dat betekent meer dan drie mensen en minstens vijf, met een begeleidende voorzitter en minstens twee kunstenaars per commissie. Maak de commissies professioneler, roept *Yannick Ganseman* op. Vraag dus actief aan kunstenaars om erin te zetelen, verduidelijkt hij, want een website lanceren is onvoldoende.

Het is logisch om een administratie zo efficiënt mogelijk te plannen, maar in commissies en in de communicatie aan artiesten is dat contraproductief. Het is geen efficiëntieoefening. Bel of mail kunstenaars en zorg dat de dossiers in orde zijn. De administratie is er voor de artiesten en niet omgekeerd.

Voorts vraagt de spreker om omzichtig om te springen met de budgettaire geschiedenis van organisaties. Te vaak gebeurt het dat een commissie alles aan de voor geschiedenis aftoetst. Als die geschiedenis wordt weggelaten, kan de beoordeling eerlijker worden. In dat geval zouden degenen die hun situatie hebben verbeterd, terug de kansen krijgen die ze verdienen, terwijl anderen louter worden afgewezen omdat hun dossier zelf niet goed genoeg is.

Een financiële rapportage is pas vanaf budgetten boven 25.000 euro vereist. Zo werkt het ook bij het Mondriaanfonds.

Werk met vaste perimeters rond verloning en vergoeding, suggereert *Yannick Ganseman*. Er zijn eeuwige discussies over het juiste bedrag, maar met vaste parameters zijn die verleden tijd.

Vlaanderen kan zelf incentives geven over atelierwerking. Daarvan bestaan er goede voorbeelden in Stroom Den Haag. Daar moet in samenwerking met stadsontwikkeling en projectontwikkelaars een percentage van een groot gebouw permanent en op lange termijn worden verhuurd aan artiesten. De spreker roept op om in de werking van atelierorganisaties te voorzien in budgetten voor de huur van de ruimtes. Nu krijgen ze subsidies voor hun werking, maar niet voor de huur. Het gevolg is dat er wel een goede atelierwerking is maar dat de artiesten een hoge huur betalen.

Voor *Yannick Ganseman* is verfondsing geen prioriteit, maar ze kan worden onderzocht. Voor het kunstenaarsstatuut kan het voorstel van MR voor een tijdelijke uitbreiding worden bekeken. Voor de lange termijn komt de hervorming naar een fair statuut in aanmerking, gebaseerd op mensen met een laag en wisselend inkomen. Verfondsing is niet toepasbaar op maar een deel van een sector, want dat

zorgt voor competitie tussen wie wel en wie niet in het fonds zit. Het Mondriaan-fonds werkt hoe dan ook goed, net als bij ons het VAF en Literatuur Vlaanderen. Ondernemerschap is in heel wat gevallen een oplossing, maar niet voor de financiële problemen van artiesten. Lage lonen en rommelige statuten maken dat artiesten te weinig inkomsten hebben. Niemand is creatiever met een krap budget dan artiesten, al vanaf de schooltijd. Men kan inzetten op creativiteit in het onderwijs, maar dat zal geen oplossing zijn. Inventieve mensen zijn ook nu al als vanzelf inventief, zonder te moeten onderzoeken hoe zoiets in zijn werk gaat.

Denk in meer dan één systeem, vraagt Yannick Ganseman. Neem alle mogelijke organisatievormen in ogenschouw, zoals collectieven, vzw's enzovoort. Vergemakkelijk ook de instap in een zelfstandig statuut en zorg dat de sociale lasten in overeenstemming zijn met de reële inkomsten. De mediaan van een artiesteninkomen bedraagt maar 12.700 euro per jaar. Het gemiddelde ligt daar een beetje boven, maar ook jaarinkomens van 2000 tot 4000 euro zijn niet ongewoon. Als daarvan nog geld wordt afgeroomd door SBK's en interimkantoren, en vervolgens ook door galerijen, dan houden de artiesten niets over. De oplossing ziet Yannick Ganseman in een fair zelfstandig statuut.

2.5. Cultuurloket

Naar aanleiding van de vraag van Cathy Coudyser over de link tussen ondernemerschap en onderwijs, pleit *Jan Timmermans* ervoor om ondernemerschap in de cultuursector anders te definiëren dan in de financieel-economische wereld. De maatschappelijke finaliteit is daar zoals gezegd belangrijker dan de financieel-economische.

In alle hogescholen en academies van Vlaanderen worden per jaar 25 tot 30 lezingen gegeven over allerhande zakelijke onderwerpen, met naast het statuut ook de financieringsmix, crowdfunding en hoe de zaak overeind te houden als kunstenaar. De vraag is er wel, maar het hangt te veel af van de docent die het inpast in zijn lessen. Het is niet ingebed in het curriculum, en daaruit volgt dat er vrijblijvend lezingen worden gegeven. De student, de potentiële kunstenaar, hoeft er geen examens over af te leggen. Jan Timmermans vraagt om ernstig te overwegen om dergelijke examens wel verplicht in te voeren.

Het is niet de bedoeling om van kunstenaars boekhouders te maken, maar wel om hen op een goede manier te leren praten met een boekhouder, zodat ze het verschil kennen tussen debet en credit. Dan zullen ze weerbaarder zijn in hun latere loopbaan. Dat geldt trouwens niet alleen voor kunstenaars. Aan verpleegkundigen, maatschappelijk werkers, dokters en tandartsen wordt evenmin aangeleerd hoe ze zich op de markt moeten begeven. Dat is een mankement.

De spreker beaamt de bewering van Yannick Ganseman dat ondernemerschap niet de oplossing is, maar ondernemerschap is wel nog wat anders dan creativiteit. Creatief zijn in ondernemen is een basisvaardigheid die ook de kunstenaar heeft, maar niet de ultieme oplossing. Het helpt wel om zich zelfredzaam te gedragen. Iedereen die gesubsidieerd wordt, is concurrent van elkaar. Men moet de weerbaarheid op zakelijk vlak verhogen.

De spreker wijst Jos D'Haese erop dat zijn twee voorbeelden steeds naast elkaar geplaatst moeten worden om ze niet uit hun context te trekken. Het gaat er niet om dat men in de kunstensector moet of wil opschuiven naar commercialisering. Zelf leest Jan Timmermans dat niet als een intentie van de visienota. Het is de bedoeling om op te schuiven naar zelfredzaamheid waarin bepaalde elementen van het ondernemerschap hun belang hebben.

Ten aanzien van Stephanie D'Hose stelt Jan Timmermans dat er veel overleg wordt zonder elkaar voor de voeten te lopen. Flanders DC samenvoegen met Cultuurloket is niet evident omdat ze thuishoren onder andere beheersovereenkomsten en ministers van verschillende partijen. Dat creëert niet-evidente gaps tussen organisaties die soms overlappend zijn, maar er wordt over gepraat.

Het statuut van de kunstenaar is federale materie. Op dat niveau moet de analyse grondig gebeuren. Belangrijk is om de tijdelijke maatregelen naar aanleiding van corona te scheiden van wat men op lange termijn wil bereiken. De coronacrisis maakt wel pijnlijk duidelijk waar de knelpunten zitten, zoals met betrekking tot het flexwerken. Misschien moet er geëvolueerd worden naar één statuut voor de zwakke schakels in de cultuursector, maar ook in de hele economie.

Katia Segers heeft ten onrechte van Jan Timmermans begrepen dat hij voor meer middelen heeft gepleit. Als antwoord op de coronacrisis neemt de Vlaamse Regering heel veel maatregelen, bijvoorbeeld met het noodfonds. Dat is zeer goed, maar op die manier is ook wel 300 miljoen euro geïnvesteerd die niet meer gebruikt kan worden voor de uitrol van de visienota. Ook daarover moet de commissie Cultuur nadenken.

Hetzelfde commissielid had het terecht over the missing middle. Jan Timmermans weet niet of een onderverdeling van het werkterrein in vier fracties daarvoor de oplossing is. Het is een opportuniteit, maar dit realiseren zal niet afhangen van de overheid alleen of van de actoren alleen. De betrokkenen zullen elkaar moeten vinden. Om op langere termijn een goed ecosysteem in de kunstensector te krijgen, zullen er organisaties met een middenmanagementniveau moeten zijn. Het is nu nog te veel the winner takes it all.

Gustaaf Pelckmans had het over de bovenbouw. De spreker zou graag eens een sluitende definitie krijgen van dat woord. Er is momenteel dus geen overleg met alle actoren van de bovenbouw. In de oefening waaraan is gerefereerd, is een schets gemaakt van wat de bovenbouw zou kunnen zijn, maar Jan Timmermans betwist die afbakening. Ook de N-VA heeft daarover een eigen oefening gemaakt. De spreker daagt de commissie uit om met de hele bovenbouw in overleg te gaan. Dat zal wegens de tegengestelde belangen niet lukken.

Om het bestaan van een artiestencoalitie is Jan Timmermans blij, want dat maakt de gesprekken gemakkelijker. Er is informeel overleg tussen alle transversale spelers in de bovenbouw, maar bijvoorbeeld de sociale partners zitten daar niet bij. De aanpak is goed aangezien transversale spelers geen belang verdedigen. Ze moeten dingen aan de oppervlakte brengen en tegenstelbaar maken zodat er discussies en reflectie ontstaan.

2.6. Adviescommissie Kunsten

Op de vragen over de positie en functie van de adviescommissie antwoordt *Rolf Quaghebeur* dat het voor hem moeilijk is om die commissie zelf vorm te geven. De decretale bepalingen blijven nogal vaag en laten ruimte voor zowel maximalistische als minimalistische interpretaties. De eerste adviescommissie nam maatschappelijke standpunten in, de tweede werkte vrij technocratisch en de huidige heeft de bedoeling om praktijkgericht te werken omtrent kwaliteitsbeoordeling en taakstelling.

Rolf Quaghebeur acht het zeker mogelijk dat er voor de adviescommissie een taak is weggelegd op het vlak van landschapszorg en het verbinden van de verschillende geledingen, maar daar moet dan goed over worden nagedacht. De taakstelling moet dan duidelijker dan vandaag worden omschreven, met duidelijke mandaten.

Zoals voor elke nieuwe adviescommissie is het nog zoeken naar de verhoudingen met de administratie, maar dat lijkt te lukken. Er zijn ook al voorzichtige stappen gezet op het vlak van koppeling met de beoordeelaars en het werkveld. Op die manier worden de rol en het werkkterrein van de adviescommissie stilaan duidelijk. Nadere verduidelijking bij de verdere implementatie van de visienota zou mooi meegenomen zijn.

De timing van de decreetsaanpassing is inderdaad krap, maar Rolf Quaghebeur vindt het wel nodig dat het decreet wordt gewijzigd om bijvoorbeeld de landschapszorg te kunnen veranderen. De instrumenten daartoe zitten deels in het decreet en deels in de beoordelingsprocedure. Daarnaast maakt het aspect van beheersbaarheid en verandering in beleidsvisie decretale wijzigingen noodzakelijk.

De meest fundamentele veranderingen betreffen niet per se het decreet. Er kan veel draagvlak gecreëerd worden door te bekijken wat in het draaiboek kan komen. Voor een verder uitstel was er in de adviescommissie weinig animo. Een groot probleem in het huidige decreet is het enorme spanningsveld tussen aangevraagde en toegekende projectsubsidies. Dat komt de dynamiek van de sector niet ten goede.

De verfondsing kan niet op korte termijn worden gerealiseerd. De visienota meldt dat er een vervolg wordt gegeven aan het onderzoek van 2012. De adviescommissie heeft daarover al gediscussieerd. Sommigen in de sector dromen van verfondsing om de financiële problemen op te lossen, maar de middelen van een fonds blijven overheidsmiddelen, zonder dat daar een economische realiteit tegenover staat. De adviescommissie wil het huidige instrumentarium niet vervangen door fondsen, maar vraagt om te bekijken of ze aanvullend kunnen zijn.

Een gedeeltelijke verfondsing zou het voordeel kunnen hebben dat de subsidiëring veel efficiënter bijgestuurd kan worden. Veranderingen in het politieke of kunstlandschap kunnen nu alleen in het instrumentarium worden verwerkt door het hele proces van decreetsaanpassing te doorlopen. Fondsen kunnen er sneller en efficiënter op inspelen en verhogen bovendien de bestuurlijke en politieke afstand bij het nemen van uiteindelijke beslissingen.

Katia Segers had voorts een vraag over schottenloosheid. Het huidige decreet interpreteert dat principe dogmatisch. Er is geen enkel budgettair kader. Het politieke niveau beslist samen met de administratie om de middelen toe te kennen. Dat pijnpunt van het huidige systeem leidt tot frustratie. De adviescommissie huldigt het principe dat op voorhand een budgettair kader meegeven aan beoordeelaars en aanvragers, de kwaliteit van de beoordeling verhoogt. Dat maakt ook het werk van de administratie en het politieke niveau gemakkelijker. De schottenloosheid zelf hoeft daarom nog niet op de schop. Een gedeeltelijke verfondsing zou ook een meer disciplinespecifieke benadering mogelijk maken.

De adviescommissie pleit absoluut voor diversifiëring van de beoordelingsmethodieken, maar ook daar moet een doorgedreven fragmentering tegengegaan worden.

Cathy Coudyser refereerde aan het Erfgoeddecreet, dat dikwijls een referentie is voor het functioneren van de adviescommissie. Randbemerking is dat de erfgoedsector veel kleiner, helderder en duidelijker is. De kunstensector heeft een grotere complexiteit en is veel diverser. Daardoor kunnen de oplossingen voor de ene sector niet naadloos toegepast worden op andere sectoren. Hetzelfde geldt voor de fondsen. Bepaalde fondsen functioneren prima zolang het gaat over projectmatige middelen, maar niet als het gaat over werkingssubsidies. Dit moet fijnmazig bekeken worden in de toekomst. Er bestaat geen generieke oplossing, maar maatwerk is nodig, besluit Rolf Quagehebeur.

Elisabeth MEULEMAN,
voorzitter

Orry VAN DE WAUWER
Katia SEGERS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

CANON	Cultuurcel van het Agentschap voor Onderwijscommunicatie
cao	collectieve arbeidsovereenkomst
DC	District of Creativity
dko	deeltijds kunstonderwijs
EWI	Economie, Wetenschap en Innovatie (beleidsdomein van de Vlaamse overheid)
FIT	Flanders Investment & Trade (= Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen)
KIOSK	Integraal Opvolgsysteem Kunsten
M HKA	Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen
NICC	Nieuw Internationaal Cultureel Centrum
oKo	Overleg Kunstenorganisaties
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
SARC	Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media (= Raad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media)
SBK	sociaal bureau voor kunstenaars
VAF	Vlaams Audiovisueel Fonds
VLAIO	Agentschap Innoveren en Ondernemen
vzw	vereniging zonder winstoogmerk